

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Noví donoři v rozvojové spolupráci: příklad Chile a
Mexika**

Ondřej Činčura

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Noví donoři v rozvojové spolupráci: příklad Chile a
Mexika**

Ondřej Činčura

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Rád bych poděkoval PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod	6
2. Revize literatury	9
3. Operacionalizace pojmů	13
4. Charakteristika nového donora.....	23
5. Případová studie – Chile.....	26
5.1. Historie chilské rozvojové spolupráce	26
5.2. Rozvojové aktivity Chile na pozadí kritérií nového donora	30
6. Případová studie – Mexiko.....	48
6.1. Historie mexické rozvojové spolupráce.....	48
6.2. Rozvojové aktivity Mexika na pozadí kritérií nového donora	55
7. Závěr.....	79
8. Seznam zdrojů a literatury.....	86
9. Resumé	100

1. Úvod

Oblast rozvoje, podobně jako řada dalších oborů a podoborů mezinárodních vztahů, prochází neustálým dynamickým vývojem, se kterým však teoretický rámec ne vždy zvládá držet krok. Jedním z těchto témat jsou tzv. noví donoři v rozvojové politice. Problematika nových donorů je na poli mezinárodních vztahů relativně novým pojmem, a proto je řada zemí, jejímž rozvojovým aktivitám dosud nebyla věnována dostatečná pozornost.

Noví donoři zpravidla nesdílejí historickou zkušenost donorů tradičních, kteří představují hlavní motor klíčových rozvojových aktivit od počátku 20. století¹. S politickými a ekonomickými proměnami, ke kterým v mezinárodním systému zásadně přispělo zejména ukončení studené války, se začali objevovat noví hráči, kteří svými aktivitami nezřídka tradičním donorům přímo konkurují. Tradičním donorům tak nezbývá nic jiného, než tyto nové aktéry vnímat jako potenciální konkurenty a adekvátně tomu své aktivity (nejen na poli rozvoje) přizpůsobit. Noví donoři tak navzdory svému relativně pozdnímu nástupu mají možnost ovlivňovat dlouhodobě zavedenou rozvojovou politiku a spoluvytvářet nová rozvojová paradigmata.

Cílem této práce je uchopit problematiku nových donorů z hlediska, které dosud v teoretických kruzích nebylo širěji rozpracováno. Jak bude patrné z revize stávající literatury a teorií, většina analýz se totiž orientovala na nové donory z řad zemí BRICS. Význam ekonomických a demografických gigantů, jako je Čína a Indie, si teoretici i odborníci z praxe bezpochyby uvědomují nejen v kontextu rozvojových studií, ale v celé řadě dalších geopolitických a geostrategických otázek.

¹ Rozdělení mezinárodního systému na dva, případně více „táborů“ není patrné jen v kontextu rozvojové spolupráce. Dlouhodobě jsou akceptovány přístupy dělení světa podle ekonomických ukazatelů na tzv. globální Sever a Jih, nebo podle geopolitických ukazatelů na první, druhý a třetí svět, případně na poněkud nejasnou dichotomii Západ a Východ.

„Menší“ hráči v řadách nových donorů, jako například Thajsko, Chile, nebo Mexiko, jsou však velmi často zastíněni aktivitami těchto významnějších aktérů na poli rozvoje, kteří na sebe poutají většinu zájmu odborné i laické veřejnosti. Obecně však lze říci, že noví donoři, bez ohledu na nominální objem jejich pomoci, mají potenciál hrát významnou roli ve formování globálního rozvojového diskurzu (viz Quadir 2013; Manning 2006 atd.). Jádrem této práce vychází právě z proměn globálního rozvojového diskurzu, charakteru a trendů v poskytování rozvojové pomoci. Ze stran tzv. nových donorů dlouhodobě dochází k postupnému navyšování objemu prostředků, které na rozvoj vydávají². Tradiční donoři, sdružení ve Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (DAC OECD), na tyto proměny reagují snahou o začlenění nových donorů do DAC. Nejvýraznějším příkladem je patrně vstup Jižní Koreje do DAC, ke kterému došlo v roce 2010. I v případě Jižní Koreje platí předchozí argument postupného navyšování rozvojové pomoci – objem z roku 2015 je téměř čtyřnásobný oproti objemu z roku 2006 (OECD 2016).

Problematika nových donorů je téma, které má potenciál proměnit rozvojový diskurz na dlouhá desetiletí dopředu. V české odborné sféře však byl dosud publikován pouze omezený počet prací (z odborných textů např. Piknerová 2014, dále je toto téma rozpracováno spíše ve formě absolventských prací), které se tomuto fenoménu systematicky věnují. Hlavním cílem této práce je proto čtenáři poskytnout komplexní pohled na koncept nových donorů formou vytvoření uceleného souboru kritérií, která musí potenciální nový donor splňovat, aby mohl být do této kategorie zařazen. Právě vytvoření ucelené „kategorie“ nového donora je něco, s čím se odborná veřejnost dlouhodobě potýká. Následně budou analyzovány vektory rozvojových aktivit Chile a Mexika, dvou potenciálních nových donorů, které však dosud nebyly podrobeny rozsáhlejší kritické analýze.

² Podle statistik poskytování rozvojové pomoci, kterou vydává chilská rozvojová agentura AGCID, došlo mezi roky 2006 a 2008 prakticky ke zdvojnásobení objemu rozvojové pomoci, které směřovala do prioritních latinskoamerických zemí. Zatímco v roce 2006 celkový objem pomoci činil cca. 633 tisíc dolarů, v roce 2009 už to bylo více než 1,1 milionu dolarů (AGCI 2010a: 8). Obdobně tomu je v případě Mexika. Národní registr mezinárodní rozvojové spolupráce (RENCID) mezi roky 2015 a 2016 zaznamenal celkový nárůst poskytované rozvojové pomoci o 39 % z cca. 207 milionů dolarů na 287 milionů USD (AMEXCID nedatováno).

Na pozadí cíle práce jsem definoval dvě výzkumné otázky. První výzkumná otázka se zaměří na to, do jaké míry naplňují Chile a Mexiko zde definovaná kritéria nového donora – tedy jestli jejich rétorika odpovídá realitě. K psaní této práce přistupuji s kvalifikovaným odhadem, že Chile a Mexiko minimálně některé charakteristiky nových donorů bezpochyby splňuje. To je dáno zejména neoddiskutovatelnými historicko-politickými podobnostmi se zeměmi, kde o jejich roli nového donora není pochyb. Druhá výzkumná otázka se proto zaměří na to, do jaké míry odpovídá charakter rozvojové pomoci Chile a Mexika, jakožto nových donorů, obecným charakteristikám rozvojové pomoci donorů sdružených v DAC OECD. Odpovědi na tyto dvě otázky potvrdí, jestli Chile a Mexiko lze považovat za nové donory, či nikoliv.

Jedním z důvodů, proč jsem jako referenční země z řad nových donorů zvolil právě Chile a Mexiko, je jejich členství v OECD, z kterého pro tyto státy vzniká povinnost každoročně informovat o svých rozvojových aktivitách. Tyto zprávy poslouží jako hlavní zdroj pro následnou analýzu. Druhým kritériem byla má znalost španělského jazyka, která mi usnadní detailní zkoumání primárních dokumentů z provenience tamějších vládních i nevládních zdrojů.

Práce bude mít charakter empirické, referenční analýzy konkrétních aktivit na základě obecných kritérií. Na základě těchto předem definovaných analytických kritérií se budu snažit porovnat charakter rozvojových aktivit vybraných nových donorů s aktivitami podobného tematického charakteru tradičních donorů. V rámci analýzy budu klást důraz na co možná největší míru podobnosti analyzovaných aktivit; nejen z hlediska tematické podobnosti, ale také podle hlediska geografického (tzn. aby analyzované projekty byly realizovány nejlépe ve stejné zemi; případně v zemích, které jsou si co možná nejpodobnější) nebo instrumentálního (tzn. za pomoci jakých nástrojů byl daný projekt realizován).

Práce bude strukturována do několika kapitol. V první části práce, která by se dala označit jako část teoretická, vymezím základní historický a teoretický rámec konceptu nových donorů. Nejprve obecně představím problematiku rozvoje; na obecném pozadí vymezím základní terminologii daného odvětví – tedy

pojmy jako rozvojová pomoc (ODA), humanitární pomoc (HA), globální Jih, jihojižní spolupráce (South-South Cooperation), nový donor, tradiční donor, bilaterální a trilaterální rozvojová spolupráce. V této části práce také představím analytická kritéria, ze kterých budu vycházet při určování toho, jsou-li dané země skutečně novými donory. Část analytických kritérií bude vycházet z již provedených analýz. Jak již však bylo zmíněno, většina analýz byla zaměřena na země jako Čína, Indie či Brazílie. Tato kritéria proto rozšířím o další, při jejichž formulaci se budu snažit vzít v potaz specifika států, které jsou předmětem analýzy této práce. Následovat budou případové studie, ve kterých po krátkém historickém úvodu analyzuji země dle představených kritérií nových donorů.

2. Revize literatury

Navzdory tomu, že se fenomén nových donorů v praxi začíná objevovat už po skončení studené války, patrně prvním významným autorem, který na něj upozornil, byl v roce 2006 Richard Manning. Manning, který v té době působil jako předseda Výboru OECD pro rozvojovou pomoc, se ve své stati „*Will ‘Emerging donors’ Change the Face of International Co-operation?*” zaměřil na ty donory, kteří stáli mimo Výbor pro rozvojovou pomoc OECD. Ty rozdělil do čtyř skupin na základě geografických a politických kritérií. První skupinou byly členské země OECD, ale nečlenové DAC. Druhou skupinu tvořily nové³ členské země EU, ale nečlenové OECD. Třetí skupinu tvoří blízkovýchodní země a země sdružené v Organizaci zemí vyvážejících ropu (OPEC). Poslední, čtvrtou skupinu, tvoří donoři, kteří nejsou členy OECD a nespádají do žádné z předchozích kategorií (Manning 2006: 373–374).

Tuto základní dichotomii člen DAC = tradiční donor vs. nečlen DAC = nový/nastupující⁴ donor ostatní autoři (ve větší či menší míře) obecně akceptují

³ Termín „nové“ členské země v tomto kontextu znamená ty země, které přistoupily v dosud největším rozšíření EU v roce 2004. Do této skupiny by byly následně zahrnuty i země, které přistoupily v roce 2007 (Bulharsko, Rumunsko) a 2013 (Chorvatsko).

⁴ Záměrně zde uvádím obě varianty označování této skupiny donorů (v originále new donor, emerging/rising donor), protože termín nastupující donor lze vykládat dvojznačně a samotní autoři jsou v jejím používání nekonzistentní. Emma Mawdsley (2012: 4–5) poukazuje na to, že státy, které nazýváme

jako základní východisko pro kategorizaci donorů (např. Mawdsley – McEwan 2012; Kim – Lightfoot 2011; Robledo 2015; Kragelund 2008 aj.). Trojice autorů Paul Callan, Jasmin Blak a Andria Thomas z organizace Dalberg Global Development Advisors kromě kritéria (ne)členství v DAC OECD akcentují také fakt, že za nové donory lze označovat ty země, které se v posledních dvaceti letech staly poskytovateli rozvojové pomoci a v obdobném časovém horizontu byly zároveň jejími příjemci (Blak – Callan – Thomas 2013).

Kritika Manningova přístupu ke kategorizaci donorů měla charakter spíše formální, než obsahový. Penny Davies ve své zprávě z roku 2008, která vznikla při příležitosti pořádání Fóra na vysoké úrovni pro efektivitu rozvojové pomoci v ghanské Akkré, poukázala na fakt, že není vhodné státy kategorizovat z hlediska něčeho, čím ve své podstatě nejsou (Davies 2008).

Nyní se v kontrastu s teoreticky zaměřenými zdroji budu věnovat zdrojům, které se věnují rozvojové praxi. Zdroje z této kategorie by se daly rozdělit do dvou samostatných celků podle analytických hledisek, které zaujímají. Do první kategorie spadají spíše obecnější výstupy, které se zaměřují na problematiku nových donorů. Tito autoři zpravidla berou v potaz fenomény, které s problematikou nového donorství úzce souvisejí – jsou jimi například tzv. jihojižní (např. Modi 2011) nebo trilaterální spolupráce (např. Mawdsley – McEwan 2012).

Zajímavé je, jaký vliv si v analytickém prostředí drží skupina tzv. tradičních donorů. Autoři totiž hojně publikují své hypotézy na téma možných změn, které do rozvojového diskurzu přinesou aktivity nových, resp. netradičních donorů (např. Udvari 2014; Bergamaschi – Moore – Tickner 2017, Petrikova 2016; Woods 2008 aj.). V těchto zdrojích je tak patrný „DAC-centrismus“ rozvojového diskurzu, který „zavedl“ Richard Manning. Tradiční donoři a jejich praktiky jsou stavěny do role zavedeného standardu, který se dostává pod tlak „vyzyvatelů“ z řad

novými nebo nastupujícími donory, mají v některých případech zkušenosti s přijímáním (a v případě některých zemí jako např. Čína i s poskytováním) rozvojové pomoci, a proto nejsou úplnými „nováčky“ na poli rozvoje. Podobné stanovisko zastává i Peter Kragelund (2008: 555–556). Kragelund (2011) pak také používá termín netradiční donoři (v originále non-traditional donors).

nových donorů. V souvislosti s touto narativou je v textech patrná jistá míra tendence autorů ke komparaci praktik „starých“ a „nových“ donorů. Prominentní štěpná linie, která se prolíná analýzou praktik starých a nových donorů je faktická prospěšnost jejich pomoci. Moises Naím v roce 2009 ve svém článku pro časopis *Foreign Policy* s titulem „*Rogue Aid*“ (ve volném překladu „škodlivá pomoc“) nazval rozvojové aktivity nových donorů (konkrétně Číny, Venezuely a Saúdské Arábie) jako „toxické“. Argumentoval přitom tím, že rozvojové aktivity těchto donorů často směřují do politicky problematických zemí (titul článku *Rogue Aid* patrně odkazuje na termín „Rogue State“, který je zejména v USA užíván ve vztahu k zemím, které ohrožují světový mír). Tato pomoc pak nemá za svůj primární cíl pomoci rozvoji, ale podpořit domácí politickou nebo ideologickou agendu (Naím 2009). Ngaire Woods je však k tomuto přístupu skeptická. Argumentuje tím, že pro toto tvrzení nejsou žádné hmatatelné důkazy a že podpora těchto „darebáckých států“ slouží jen jako záminka pro kritiku nového ekonomického modelu, který noví donoři zastávají a který stojí mimo západními zeměmi ovládané instituce jako je Světová banka (WB) nebo Mezinárodní měnový fond (IMF) (Woods 2008: 1206–1208).

Druhý celek, který z dostupných zdrojů vyplynul, by se nejlépe dal charakterizovat jako „praktický pohled z perspektivy příjemce“. Tyto zdroje a autoři se zaměřují na rozbor dopadu a fungování poskytnuté pomoci od konkrétních donorů v konkrétních zemích. Jak již bylo zmíněno, většina pozornosti v kontextu tématu nových donorů je směřována na země skupiny BRICS. Jinak tomu není ani u zdrojů z této kategorie. Země BRICS jsou analyzovány jak kolektivně (Muhr 2016; Quadir 2013), tak individuálně; v takových případech bývá jako referenční donor nejčastěji analyzována Čína (Kilama 2016; Schiere 2014 aj.), následována ostatními zeměmi BRICS – Indií (Fuchs – Vadlamannati 2013), Brazílií (Semrau – Thiele 2017) nebo Jihoafrickou republikou (Piknerová 2014).

Literatura, která by se věnovala analýze rozvojových aktivit Chile nebo Mexika v souvislosti s jejich potenciální rolí nového donora takřka chybí.

V případě Chile se jedná o článek Alexis Gutiérrrez a Danyho Jaimoviche, kteří sami uznávají, že předmětem zájmu analýzy latinskoamerických nových donorů byly spíše země, jako jsou Venezuela nebo Brazílie. Většina zdrojů týkající se přímo Chile byla podle nich zaměřena na analýzu konkrétních rozvojových programů (Gutiérrrez – Jaimovich 2017: 839–840). Mexiko je z publikačního hlediska v obdobné situaci jako Chile. Mexiku jako novému donoru se v článku věnují pouze Rebecka Ulfgard a Lorena López (2017); k tomuto tématu byl také vydán relativně stručný policy brief pod záštitou agendy EDC2020 (Lätt 2011).

Absenci literatury je možno vysvětlit několika způsoby. Prvním z nich je fakt, že co do objemu rozvojových aktivit jsou Chile a Mexiko učiněnými trpaslíky ve srovnání s Čínou nebo Indií a (ne)zájem badatelů o tyto země je proto pochopitelný. Dalším možným faktorem může být absence relevantních dat, které je pro nečleny DAC charakteristické z toho důvodu, že tyto země nemusí své rozvojové aktivity nikomu hlásit tak, jak je tomu na půdě OECD. V poslední zprávě o rozvojové spolupráci OECD musela do analýzy zařadit pouze „konzervativní odhady“ prostředků vynaložených na rozvoj ze strany Chile a Mexika, navzdory jejich členství v OECD. Odhady se uvádějí také u zemí BRICS (vyjma Ruské federace) a čtyř dalších zemí – Kolumbie, Kostariky, Indonésie a Kataru (OECD 2017a: 286).

Možné vysvětlení nabízí i přihlédnutí ke specifické geopolitické pozici Chile a Mexika v regionu Latinské Ameriky. Gutiérrrez a Jaimovich (2017: 840) poukazují na to, že Chile bylo díky svému aktivnímu regionalismu dlouhodobě nekompatibilní s ostatními zeměmi regionu a důsledkem toho bylo diplomaticky ostrakizováno. V případě Mexika je v regionu dlouhodobě patrná jeho inklinace k zemím Severní Ameriky – např. členství v NAFTA, TPP (jehož členem je i Chile), nebo dlouhodobá spolupráce Mexika a USA v boji proti obchodu s drogami. Regionální autoři se těmito zemím konkrétně nevěnují – z výše

zmíněných článků z regionu pochází pouze ten od Rebecky Ulfgard a Loreny López⁵.

3. Operacionalizace pojmů

Nejen na poli rozvojových studií, ale i dalších společenskovedních oborech, se často potýkáme s různým definováním a chápáním používaných termínů a pojmů. Pro účely této práce proto v této kapitole definuji klíčové koncepty, se kterými budu následně pracovat. Mezi tyto pojmy patří oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance, ODA), trilaterální/triangulární spolupráce (trilateral/triangular cooperation, TDC), humanitární pomoc (Humanitarian Assistance/Aid, HA), jiho-jihní spolupráce (South-South Cooperation, SSC), a globální Jih.

Pro účely nejen této práce, ale i pro zkoumání donorů obecně, je stěžejním pojmem oficiální rozvojová pomoc (ODA). Tento pojem definoval na přelomu 60. a 70. let minulého století Výbor pro rozvojovou spolupráci OECD a tato definice od té doby platí jako všeobecně uznávaná definice ODA. Dle DAC OECD se tedy jedná o „toky⁶, směřující do zemí na seznamu⁷ příjemců oficiální rozvojové pomoci nebo multilaterálním organizacím⁸, které [těmto] poskytují oficiální agentury, včetně státních a místních vlád nebo jejich výkonných agentur. Tyto toky jsou poskytovány za hlavním účelem podpory ekonomického rozvoje a blahobytu rozvojových zemí, a zároveň mají koncesní⁹ charakter, přičemž nejméně 25 % objemu je poskytnuto formou grantu“ (OECD 2015).

⁵ Lorena López však podle tiráže článku spolupracuje s německou rozvojovou agenturou Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Ulfgard – López 2017: 840), což může být známka toho, že podnět (resp. financování) ke zkoumání těchto zemí přišel z Evropy.

⁶ V originále „flows“; může se jednat o tok zdrojů ve formě peněz, komodit nebo služeb (OECD 2008).

⁷ Kompletní seznam příjemců oficiální rozvojové pomoci OECD můžeme vidět v tabulce č. 1. Jelikož tato práce analyzuje prakticky výhradně rozvojové aktivity realizované před rokem 2016, uvedený seznam příjemců ODA je platný pro roky 2014–2017. Seznam platný pro roky 2018 a dále se liší v tom, že k 1. 1. 2018 bylo ze seznamu vyjmuty Chile, Seychely a Uruguay (OECD nedatováno).

⁸ Z praktických důvodů nelze uvést všechny multilaterální organizace, které jsou oprávněny přijímat ODA. Seznam čítá přes 300 organizací je každoročně aktualizován (OECD 2017c).

⁹ Tzv. koncesní charakter určuje úroková sazba, která musí být nižší, než tržní úroková sazba (OECD 2008).

Tabulka č. 1. – Seznam příjemců ODA dle OECD (2014–2017)

Nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries)	Ostatní nízkopříjmové země (Other Low Income Countries) – HND < 1 045 USD (2013)	Nižší středněpříjmové země a teritoria (Lower Middle Income Countries and Territories) – HND 1 046 – 4 125 USD (2013)	Vyšší středněpříjmové země a teritoria (Upper Middle Income Countries and Territories) – HND 4 126 – 12 745 USD (2013)
<p>Afghánistán, Angola, Bangladéš, Benin, Bhútán, Burkina Faso, Burundi, Kambodža, Středoafriická republika, Čad, Komory, Demokratická republika Kongo, Džibutsko, Rovnicková Guinea, Eritrea, Etiopie, Gambie, Guinea Guinea-Bissau, Haiti, Kiribati, Laoská lidově</p>	<p>Korejská lidově demokratická republika, Keňa, Tádžikistán, Zimbabwe</p>	<p>Arménie, Bolívie, Kapverdy, Kamerun, Konžská republika, Pobřeží slonoviny, Egypt, El Salvador, Gruzie, Ghana, Guatemala, Guyana, Honduras, Indie, Indonésie, Kosovo, Kyrgyzstán, Federativní státy Mikronésie, Moldavsko, Mongolsko, Maroko, Nikaragua, Nigérie, Pákistán, Papua-Nová</p>	<p>Albánie, Alžírsko, Antigua a Barbuda, Argentina, Ázerbájdžán, Bělorusko, Belize, Bosna a Hercegovina, Botswana, Brazílie, Chile, Čína (ČLR), Kolumbie, Cookovy ostrovy, Kostarika, Kuba, Dominika, Dominikánská republika, Ekvádor, Fidži, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Gabon, Grenada,</p>

demokratická republika, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritánie, Mosambik, Myanmar, Nepál, Niger, Rwanda, Svätý Tomáš a Princův ostrov, Senegal, Sierra Leone, Šalamounovy ostrovy, Somálsko, Jižní Súdán, Súdán, Tanzanie, Východní Timor, Togo, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Jemen, Zambie		Guinea, Paraguay, Filipíny, Samoa, Srí Lanka, Svazijsko, Syrská arabská republika, Tokelau, Ukrajina, Uzbekistán, Vietnam, Západní břeh Jordánu a Pásmo Gazy	Írán, Irák, Jamajka, Jordánsko, Kazachstán, Libanon, Libye, Malajsie, Maledivy, Marshallovy ostrovy, Mauricius, Mexiko, Černá Hora, Montserrat, Namibie, Nauru, Niue, Palau, Panama, Peru, Svátá Helena, Svátá Lucie, Svätý Vincenc a Grenadiny, Srbsko, Seychely, Jihoafrická republika, Surinam, Thajsko, Tonga, Tunisko, Turecko, Turkmenistán, Uruguay, Venezuela, Wallis a Futuna
---	--	--	--

(Zdroj: OECD nedatováno)

K této obecné definici pak OECD uvádí několik specifických výjimek z hlediska toho, co lze považovat za ODA a co nikoliv. (1) Poskytnutí vojenského

vybavení, služeb (jako například výcvik), nebo odpuštění dluhu vynaloženého na vojenské účely je nepřipustné vykázat jako ODA. Naopak armádní výdaje spojené s distribucí humanitární pomoci nebo výkonu rozvojových aktivit jsou do ODA zahrnuty¹⁰. (2) Výdaje na peacekeeping jsou z ODA obecně vyjmuty s výjimkou nákladů vynaložených v rámci území nebo peacekeepingové mise pod správou OSN. Podmínkou pro zahrnutí do ODA je však opět rozvojový charakter daných aktivit. (3) Další výjimku tvoří policejní výcvik, který lze jako ODA vykázat pouze v případě, že výcvik má polovojenský charakter za účelem protipovstaleckého nebo protiteroristického boje. Výcvik pro potlačení občanských nepokojů není možno vykázat jako ODA. (4) Sociální a kulturní programy je možno vykázat jako ODA za předpokladu, že mají potenciál dlouhodobě posilovat blahobyt země zmíněný v obecné definici – tedy například výstavba muzeí, knihoven, nebo sportovišť. Jednorázové výdaje, jako například sponzoring koncertního turné nebo aktivity, které by propagovaly kulturu a hodnoty dárce, jsou jako ODA nepřipustné. (5) Podpora uprchlíků je brána jako ODA, a to jak při pomoci v zemi příjemce, tak donora. Aktivity na území donora však lze vykázat jako ODA pouze během prvních 12 měsíců pobytu. (6) Mírové využití jaderné energie – tedy stavba nových reaktorů, výdaje na jadernou bezpečnost nebo využití radioizotopů v medicíně je možno financovat prostřednictvím ODA. Vojenské využití nebo náklady na nešíření jaderných zbraní OECD za ODA nepovažuje. (7) Vědecký výzkum orientovaný na řešení rozvojových problémů¹¹ lze vykazovat jako ODA. A to i v případě, že není realizován v rozvojové zemi. Poslední výjimkou z definice ODA jsou (8) protiteroristické aktivity. Ty nelze vykázat jako ODA, jelikož nejsou

¹⁰ Samo OECD v posledních letech upravuje podmínky pro klasifikaci rozvojové pomoci v rámci otázek konfliktu, míru, a bezpečnosti. Jako příklad uvedu aktivity, které realizovala belgická armáda. První případ, který je možno vykázat jako ODA, je přeprava humanitární pomoci do Afriky. Belgická armáda tehdy vyčlenila nevyužitá letadla na přepravu humanitární pomoci. Jelikož je zde naplněn onen, v definici zmíněný, „rozvojový aspekt“, je možné tuto položku vykázat jako ODA (OECD 2017b: 8). Na druhou stranu výcvik konžských armádních inženýrů, kterému se pod dozorem belgických kolegů podrobili, jako ODA vykázat nelze, jelikož vojenský výcvik, byť s rozvojovým podtextem, jelikož konžští armádní inženýři se podílejí na budování místní infrastruktury, nelze brát jako ODA. Pokud by belgická armáda předávala své zkušenosti civilním inženýrům, projekt by bylo možno vykázat jako ODA (OECD 2017b: 18).

¹¹ OECD jako příklad uvádí výzkum tropických nemocí nebo šlechtění plodin pro pěstování v rozvojových zemích (OECD 2008).

primárně orientovány na podporu ekonomického rozvoje a blahobytu, ale spíše na hrozbu, kterou terorismus představuje pro donora (OECD 2008).

OECD ve své definici ODA poukazuje na nutnost toho, aby ODA byla poskytnuta „oficiální agenturou“. Tím jsou myšleny oficiální (tzn. vládní) aktivity, realizované některou ze státních, federálních nebo místně samosprávných institucí. Podmínkou pro splnění kritérií ODA je tok (peněz, komodit, služeb) mezi danou institucí a cílovou rozvojovou zemí; dotace mezi institucemi na území donora nelze chápat jako ODA, stejně tak jako dotace pro soukromé komerční subjekty. Naopak dotace pro nevládní neziskové organizace¹², které jsou aktivní na poli rozvoje, lze vykazat jako ODA (OECD 2008).

Je však nutno brát v potaz, že ne všechny výdaje, které splňují tzv. rozvojový rozměr (tedy jejich vynaložením je podpořen ekonomický rozvoj v dané zemi) jsou následně vykazována jako ODA. OECD do celkové sumy ODA neřadí půjčky s dobou splatnosti nižší, než jeden rok, protože údajně nemají potenciál pro dopad na rozvoj v zemi příjemce. Sekundární, terciární nebo odborné vzdělání včetně stipendií v zemi donora orientované na rozvojová témata sice lze považovat za ODA, jelikož jde o aktivity oficiálních (v tomto kontextu vládních) institucí ve prospěch mezinárodního rozvoje, ale z oficiálních statistik jsou vyjmuty. Kapitálové investice v zemi donora nemohou být považovány za ODA v žádném případě; a to ani v případě, že splňují výše zmíněná kritéria¹³.

Humanitární pomoc (HA) je specifická forma rozvojové pomoci, která však do jisté míry vybočuje z obecných zásad OECD pro poskytování ODA. Koncept humanitární pomoci vychází z definice Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce, která HA definuje jako „*pomoc, která si klade za cíl chránit životy, zmírňovat utrpení a udržovat lidskou důstojnost během a po člověkem vyvolaných i přírodních katastrofách [...] a která se řídí zásadami humanity,*

¹² OECD v zásadě nevyklučuje možnost vykazovat jako ODA příspěvky nevládním neziskovým organizacím. Apeluje však na donory, aby při vykazování ODA brali v potaz cíle, charakter a členskou základnu dané organizace. V případě pochybností rozhoduje Sekretariát. (OECD 2008).

¹³ OECD jako příklad takových investic uvádí výstavbu výzkumných nebo tréninkových zařízení orientovaných na rozvojovou agendu. Ačkoliv samotnou kapitálovou investici nelze chápat jako ODA, náklady na provoz takového zařízení již ano (OECD 2008).

neutrality a nezávislosti.“ (Lattimer – Swithern 2017: 85). Z této definice však lze vyčíst, že některé aspekty HA přímo odporují náležitostem pro poskytování ODA. Díky zásadě nestrannosti může být HA poskytnuta kterékoliv zemi na světě. DAC OECD však poskytování ODA limituje pouze do zemí, které jsou na seznamu příjemců oficiální rozvojové pomoci nebo se jedná o multilaterální organizaci. Donoři však mají možnost toto kritérium naplnit tak, že prostředky neposkytnou bilaterálně, ale multilaterálně prostřednictvím mezinárodní organizace, která má rozvojový rámec činnosti, např. UNHCR, UNRWA, UNICEF, UNDP, UNFPA nebo WFP (Development Initiatives 2010).

Patrně nejvýraznějším rozdílem HA oproti ODA spočívá v tom, že se jedná o ad hoc prostředky určené na zmírnění následků katastrofy, nikoliv o dlouhodobé programové výdaje. Nadto se nejedná o půjčku, čímž HA de facto nesplňuje koncesní charakter ODA a kvůli jejímu krátkodobému charakteru by do statistik ODA ani nebyla zahrnuta.

V této práci bylo již několikrát naznačeno, že (nejen) globálnímu rozvojovému diskurzu dominovaly a stále dominují země, které byly historicky součástí (možno říci zakládajícími členy) tzv. brettonwoodského systému¹⁴ a jeho institucí, jako je Mezinárodní měnový fond (IMF) a Světová banka (WB). Země stojící mimo tento systém si uvědomovaly své relativně nevýhodné postavení a rozhodly se proto vytvořit platformu, která by tvořila protiváhu těmto, převážně evropským, zemím. Bandungská konference v roce 1955 položila základ první takové platformy – Hnutí nezúčastněných zemí (Non-Aligned Movement, NAS). Tehdejší světové mocnosti, zejména Velká Británie a Spojené státy americké, se v souvislosti s Bandungskou konferencí obávaly ztráty svého postavení, vlivu, a také posílení antikolonialismu ve svých dosavadních koloniích. USA se díky absenci koloniálního panství obávalo zejména zmírnění izolace Číny a posílení vlivu

¹⁴ Martin Lewis a Karen Wigen (1997:4–6) při dělení světa na Sever a Jih nevycházejí z členství z ekonomických institucí, ale spíše berou v potaz ryze geografické kritérium ve spojení s ekonomickou silou státu. Kategorie Sever proto podle nich tvoří ekonomiky Sovětského svazu, Evropy, Japonska a Severní Ameriky. Celou geografickou dichotomii Sever-Jih pak označují za „fantasticky nepřesnou“. Poukazují přitom na fakt, že Čína, která je obecně uznávanou zemí globálního Jihu, leží podstatně severněji než Austrálie, zástupce globálního Severu.

Sovětského svazu. Velká Británie pak některé ze svých dominií (konkrétně Zlatonosné pobřeží (dnešní Ghana) a Singapur) od účasti dokonce úspěšně odradila (Acharya 2016: 345–346). Tato konference akcentovala snahu zemí globálního Jihu navázat partnerství s cílem vzájemného ekonomického a kulturního rozvoje – tedy rámec, který je pro jiho-jihní spolupráci (South-South cooperation, SSC) charakteristický dodnes (Gills – Gray 2016: 557–558). Mezi další stěžejní charakteristiky tohoto konceptu patří zejména princip vzájemného nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních států.

Rámec těchto myšlenek zůstal zachován i v dalších aliancích a paktech, které následně vznikaly, jako například Skupina G77 nebo OPEC. Právě OPEC svým kartelovým ovlivňováním cen ropy způsobil pád bretonwoodského systému. Je však obtížné určit, jestli byl tento krok plánovaný a zda vycházel z principů SSC, či nikoliv. Pád bretonwoodského systému však postavení zemí globálního Jihu nijak výrazně neposílil. Naopak v 80. letech minulého století byla celá řada zemí následkem vývoje¹⁵ studené války a také vysokého zadlužení nucena uchýlit se pod patronát některé ze supervelmocí – Spojených států nebo Sovětského svazu. K další fragmentaci „jiho-jihní“ identity došlo ekonomickým rozmachem tzv. asijských tygrů a také dlouhodobou proměnou politické orientace zemí Latinské Ameriky směrem k socialismu (Bergamaschi – Moore – Tickner 2017: 1–3).

Vzestup zemí Jihu, zejména těch zemí sdružených v platformě BRICS, je jedním z hlavních argumentů pro tvrzení, že SSC je fungující koncept a má potenciál pozvednout země globálního Jihu na vyšší ekonomickou úroveň. Často bývá jako vzor úspěchu SSC prezentována Čína. Někteří autoři však čínský ekonomický růst připisují tomu, že Čína (stejně tak jako Indie nebo Brazílie) spíše než principu SSC dovedla využít rostoucí globalizace a obchodní výměnou se zeměmi Severu dosáhla obdivuhodného růstu. Vztahy Číny a rozvojových zemí

¹⁵ Na počátku 80. let vypracovala komise pro mezinárodní rozvoj v čele s Willym Brandtem zprávu Sever-Jih: Program pro přežití. Tato zpráva navrhovala zásadní změnu globálního ekonomického systému s cílem zmenšit ekonomické rozdíly mezi Severem a Jihem. Návrhy komise však nikdy nebyly realizovány (Share The World Resources 2006).

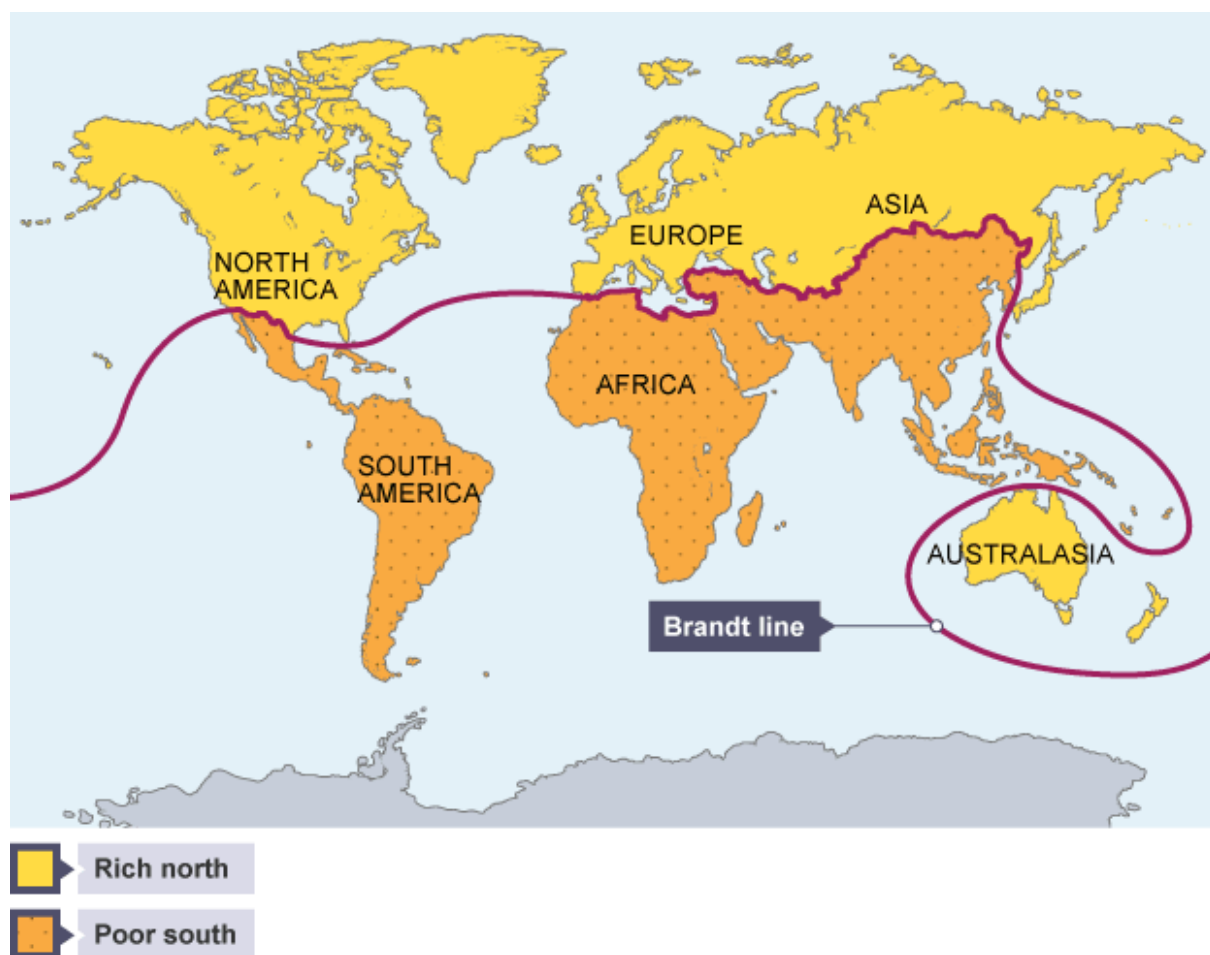
pak chápou jako snahu se od vazeb na Sever odstříhnout a snížit tak vzájemnou závislost (Gills – Gray 2016: 570–571).

Koncept globálního Severu a Jihu není první snahou o kategorizaci světa na základě politických, ekonomických nebo kulturních kritérií a jejich kombinací. Pojmy jako „Třetí svět“ nebo „rozvojový svět“ však byly pro některé teoretiky příliš politicky zabarvené, proto vznikala tlak na vytvoření více neutrálního pojmu, který by však nadále vystihoval případné politicko-ekonomické konotace (Salvedra – Schwarz – Tappe – Wolvers 2015). Počátkem 80. let na koncept tzv. globálního Jihu upozornil bývalý kancléř SRN Willy Brandt, který předsedal mezinárodní¹⁶ Nezávislé komisi pro mezinárodní rozvojové otázky (Independent Commission on International Development Issues). Výstupem jednání této komise byla tzv. Brandtova zpráva s titulem Sever-Jih: program pro přežití. Tato zpráva definovala tzv. Brandtovu linii, která dělila svět podle geografických a ekonomických kritérií na „bohatý Sever“ a chudý Jih“. Z geografického hlediska Brandtova linie do jisté míry kopíruje 30. severní rovnoběžku (viz obr. č. 1). Ke geografickému kritériu bylo přidáno také kritérium ekonomické, které však mezi odborníky způsobuje ambivalenci, která brání vytvoření všeobecně uznávané definice globálního Jihu. Norský antropolog Thomas Hylland Eriksen za směrodatné ekonomické kritérium považuje hodnotu indexu lidského rozvoje (HDI). Poukazuje na to, že 64 zemí s vysokým HDI se nachází severně od 30. rovnoběžky, zatímco zbývajících 133 zemí spadá do kategorie globálního Jihu (Eriksen 2015). Dalším možným vyjádřením ekonomické síly státu je HDP státu per capita, jehož výše musí přesáhnout světový průměr podle Mezinárodního měnového fondu (údaj z roku 2017), tedy 10 750 USD/per capita (IMF 2018). Toto kritérium také uznává například britská Královská geografická společnost (Royal Geographical Society nedatováno). Pro účely této práce proto tato dvě ekonomická kritéria zkombinují. Za členy globálního Jihu tak budou považovány země, které (kromě splnění geografického kritéria) mají HDP per capita nižší než 10 750 USD

¹⁶ V komisi, ať už přímo nebo nepřímo, zasedali mimo jiné i jedni z nejvýraznějších osobností světového rozvoje, jako například Jan Pronk nebo Olof Palme.

a zároveň budou v žebříčku Indexu lidského rozvoje maximálně na 65. příčce. Uvědomuji si však, že každý je při definici tohoto termínu ovlivněn svým vlastním chápáním historicko-politických událostí ve světě a proto tuto ad hoc definici nelze považovat za univerzálně přijímanou a platnou.

Obr. č. 1 – Brandtova linie



(zdroj: BBC nedatováno)

Ačkoliv koncept trilaterální rozvojové spolupráce není prominentní formou poskytování pomoci na poli rozvoje, ECOSOC poukazuje na to, že u tzv. „jižních přispěvatelů“ (Southern contributors) tato forma tvoří podstatnou část objemu poskytovaných rozvojových prostředků (Johnson – Martin – Versailles 2008: 14). Při vytváření definice tohoto konceptu však mezi odborníky panuje nejednotnost (viz obr. č. 2.). Je nutné brát v potaz to, že termín „trilaterální“ neodkazuje v kontextu mezinárodního rozvoje pouze na počet aktérů, ale spíše klade důraz na

charakter zainteresovaných aktérů (Stahl 2012: 13). Obecně uznávaná definice proto předpokládá, že „tradiční¹⁷ donor“ ve spolupráci s „nastupujícím (pivotním) donorem“, rozvíjejí aktivity ve prospěch třetí země¹⁸(příjemce). Kromě tradičního aktéra jsou jak nastupující donor, tak příjemce považováni za země globálního Jihu (Han 2017: 3). U bilaterální spolupráce je charakter jednotlivých aktérů irelevantní.

Obr. č. 2. – Různé definice triangulární spolupráce

Institution / Author	Definition
UN – ECOSOC (2008)	“Triangular development co-operation has been interpreted as OECD/DAC donors or multilateral institutions providing development assistance to Southern governments to execute projects/programmes with the aim of assisting other developing countries.”
UN-DESA (2009)	“Triangular co-operation is Northern donors, multilateral institutions or Southern partners providing co-operation to one Southern partner country to execute projects/programmes with the aim of assisting a third Southern partner country.”
Nairobi Outcome Document on South-South Co-operation (UN, 2009)	“Triangular co-operation is support provided by developed countries, international organisations and civil society to developing countries, upon their request, in improving their expertise and national capacities through triangular co-operation mechanisms, including direct support or cost-sharing arrangements, joint research and development projects, third-country training programmes and support for South-South centres, as well as by providing the necessary knowledge, experience and resources, so as to assist other developing countries, in accordance with their national development priorities and strategies.”
Special Unit for South-South Co-operation, UNDP (n.d.)	Describes a “triangular South-South co-operation” as an activity that “can be the initiative of one or more Southern countries that wish to cooperate with one another. In order to leverage additional financial, technical or logistical resources, such countries can ask for the support of a Northern donor as the third partner. Alternatively, a Northern donor can identify a developing country willing to provide technical co-operation to other Southern partners and whose initiative will meet the Northern donor’s priorities and interests. The Northern donor offers to support South-South co-operation through a triangular approach in order to ensure the effectiveness of the intended co-operation activity. The Northern donor will make financial and sometimes technical support to the co-operation programme.”

(Zdroj: OECD 2013: 31)

¹⁷ V obr. č. 2. je patrné, že každá instituce definuje pojem „tradiční donor“ jinak. ECOSOC hovoří o „OECD/DAC donorech nebo multilaterálních institucích“, UN DESA ve své definici hovoří o „donorech Severu“ atd. (OECD 2013: 31).

¹⁸ Pro různé konfigurace vztahů mezi těmito třemi hráči viz OECD 2013: 14–15.

4. Charakteristika nového donora

Ačkoliv se konceptu nových donorů (případně nastupujících donorů) v rámci rozvojových studií postupně věnuje čím dál více odborníků, dosud mezi nimi nepanuje shoda v tom, které země lze za nové donory považovat. Pro účely této práce jsem proto zkomponoval kritéria nových donorů na základě dosavadního výzkumu.

Prvním a patrně „nejvýraznějším“ kritériem nového donora je fakt, že tyto země se odmítají donory nazývat (Park 2010: 42; Braude – Thandrayan – Sidiropoulos 2008: 6; Quadir 2013: 327 atd.). Termíny donor nebo rozvojová pomoc proto často nahrazují formulacemi typu „(rozvojový) partner“ nebo „(mezinárodní) spolupráce“. Toto sémantické kritérium se může projevat zejména v názvech rozvojových agentur, programů¹⁹ nebo ve vládním diskurzu. Například brazilská rozvojová agentura nese název Agência Brasileira de Cooperação (ABC); jihoafrická rozvojová agentura se jmenuje South African Development Partnership Agency (SADPA) – je tedy patrné, že noví donoři tuto nálepku vesměs odmítají.

Důvod pro tento postoj musíme hledat v minulosti. Jak již bylo řečeno, noví donoři jsou zpravidla země globálního Jihu a své aktivity zastřešují konceptem jiho-jihní spolupráce. Drtivá většina zemí globálního Jihu také měla koloniální zkušenost. Noví donoři se od této narativy snaží distancovat, protože nechtějí být vnímáni jako „nadřazení“ ostatním, často nerozvinutým, zemím regionu (Braude – Thandrayan – Sidiropoulos 2008: 6, 22). Nicméně právě koloniální zkušenost je jedním z formativních aspektů rozvojových politik nových donorů. Ti se, na základě vlastních zkušeností, v rámci svých rozvojových aktivit snaží rozvíjet takovou vzájemnou spolupráci, která bude prospěšná oběma stranám. V tradičním, hierarchickém modelu donor-příjemce však na vzájemný prospěch není kladen takový důraz, a proto se proti němu noví donoři vymezují (Park 2010: 41). Nelze

¹⁹ Např. NEPAD - Nové partnerství pro africký rozvoj.

však říci, že by tradiční donoři z rozvojových aktivit nijak neprofitovali. Minimálně zlepšení vlastní image je pro donora jistým druhem pozitivní kompenzace za vynaložené prostředky.

Druhým kritériem je již výše zmíněné rámování rozvojových aktivit konceptem jiho-jihní spolupráce (Piknerová 2014: 60; Delgado – Dueñas 2015: passim). Už samotný termín „jiho-jihní spolupráce“ akcentuje předchozí sémantické kritérium. Pro toto kritérium je však nejdůležitější princip vzájemného nevměšování do vnitřních záležitostí států v rámci jiho-jihní spolupráce. The Reality of Aid Management Committee (2010) poukazuje na to, že rozvojové politiky některých nových donorů (v tomto případě Číny a Indie) jsou stále oficiálně řízeny podle směrnic, které byly schváleny v 50. a 60. letech minulého století, kdy principy jiho-jihní spolupráce a vzájemného nevměšování se vznikly. Autoři proto poukazují na to, že rozvojové prostředky od nových donorů zpravidla nebývají nijak politicky podmiňované (Piknerová 2014: 60). Lze ale narazit i na výjimky. Např. Čína může v rámci poskytnutí financování vyžadovat formální uznání tzv. „politiky jedné Číny“ (Mawdsley 2012: 142). Vektory rozvojových aktivit nových donorů také budou na základě geografického kritéria směřovat převážně do zemí globálního Jihu, se zvláštním důrazem na region konkrétního donora.

Třetím kritériem je tzv. duální pozice nových donorů (Lätt 2011: 2; Quadir 2013: 332–334), které odkazuje k tomu, že ačkoliv jsou noví donoři poskytovatelé prostředků na rozvoj, sami často byli nebo dosud jsou jejich příjemci. I noví donoři totiž dosud mohou čelit, vzhledem ke své historické zkušenosti, celé řadě rozvojových problémů (Lätt 2011: 2). V kontextu rozvojových aktivit se však z této nouze může stát i ctnost. Někteří odborníci poukazují na to, že právě určitá míra ekonomické nerozvinutosti dává novým donorům unikátní perspektivu poskytování pomoci, která se projevuje zejména výše zmíněnou tendencí realizovat vzájemně prospěšné projekty (Rowlands 2008: passim). O motivaci tradičních donorů sice lze pouze spekulovat, nicméně můžeme předpokládat, že rozvojové aktivity primárně realizují s altruistickými úmysly. Noví donoři však

zpravidla nenesou historické břemeno (např. kolonialismu), které by je k rozvoji zavazovalo, a proto je motivací k vzájemné prospěšným projektům i snaha o zlepšení své vlastní situace.

Čtvrté kritérium se vztahuje k institucionálnímu (ne)ukotvení nových donorů v tradičních rozvojových strukturách, zejména v DAC OECD. Noví donoři zpravidla nebyli členy dvou hlavních ekonomicko-politických rozvojových programů – OECD (resp. OEEC) a RVHP²⁰. Klíčovým milníkem je v tomto kontextu konec studené války. RVHP se rozpadlo a potenciální noví donoři z řad zemí globálního Jihu, stojících do té doby mimo OECD, mohli začít formovat svou rozvojovou politiku (Chin – Quadir 2012: 493, 496–500). Ze zemí globálního Jihu se však členy OECD staly pouze tři země – Mexiko (1994), Jižní Korea (1996) a Chile (2010). Členem DAC OECD a tím pádem i splnění jedním z kritérií pro zařazení mezi „tradiční“ donory se však stala pouze Jižní Korea a to v roce 2010. Kangho Park (2010: 51) kromě členství v OECD poukazuje i na to, že donoři stojící mimo EU byli historicky nedostatečně zastoupeni v bretonwoodských institucích, zejména v Mezinárodním měnovém fondu a skupině Světové banky. Noví donoři tuto svou specifickou pozici zpravidla využívají ve svůj prospěch tím, že nevykazují své rozvojové aktivity podle zvyklostí těchto tradičních institucí, čímž se otevírá prostor pro umělé nadhodnocování rozvojových prostředků nebo vykazování těch toků, které by metodika OECD nepovažovala za ODA.

Právě nedostatečné zastoupení v těchto institucích také způsobilo převládající neochotu nových donorů své prostředky poskytovat prostřednictvím multilaterálních institucí (Davies 2010: 6). Noví donoři proto častěji tíhnou k alternativním (zpravidla bilaterálním) formám distribuce prostředků, jako například formou technické spolupráce nebo triangulární kooperace. Klíčovým faktorem pro formu distribuce pomoci je však podle Penny Davies (2010: 6) také objem poskytovaných prostředků. Na příkladu zemí BRICS ilustruje, že ty země, které z hlediska objemu poskytují méně prostředků, tyto distribuují

²⁰ Mexiko a Čína měly v rámci RVHP pouze pozorovatelský status. Plnohodnotnými členy z řad globálního Jihu byli pouze Kuba (1972) a Vietnam (1978).

prostřednictvím multilaterálních institucí. V průměru je však objem multilaterální pomoci mezi novými donory nižší, než je průměr členských zemí DAC OECD. Podmiňování spolupráce a nerovnost účastníků při poskytování pomoci jsou jedny z klíčových charakteristik tradičních donorů, od kterých se noví donoři ve svých rozvojových aktivitách distancují (Quadir 2013: 325, 334).

5. Případová studie – Chile

5.1. Historie chilské rozvojové spolupráce

Ačkoliv nelze hovořit o rozvojových aktivitách v mezinárodním smyslu, Chile bylo z hlediska vnitřního rozvoje aktivní už od 30. let 20. století. Tehdy byla formulována strategie nahrazování zahraničního zboží domácí produkcí (Import substitution industrialization, ISI), zatímco chilský export byl orientován téměř výhradně na vývoz mědi. Nelze však hovořit o zahraničně-politických rozvojových aktivitách, jelikož hlavním cílem bylo zvýšit životní úroveň v Chile; zejména zlepšením podmínek dělníků. Právě důraz na sociální otázky v chilské politické sféře vyvrcholil zvolením socialistického prezidenta Salvadora Allendeho v roce 1970. Allende však byl o pouhé tři roky později odstaven od moci vojenským převratem, který podnikla pravicová vojenská junta v čele s generálem Augustem Pinochetem (Escobar 2010: 7, 15).

Státní převrat do jisté míry proměnil charakter rozvojových aktivit; resp. jejich financování. Pinochetova vláda pokračovala ve směřování Chile dle modelu exportu založeném na vývozu mědi a potravinářských výrobků. Escobar (2010: 15) poukazuje na to, že Pinochet tímto krokem stvrdil pozici Chile jako rozvojové, exportně jednodruhé země; tedy role, kterou těmto zemím předurčil brettonwoodský světový ekonomický řád.

Ke změně přístupu k rozvoji však nemohlo dojít, dokud byl Augusto Pinochet u moci. Ten po porážce ve volbách v březnu roku 1990 předává moc do rukou centristického prezidenta Patricie Aylwina. Záhy poté Chile začalo posilovat svou regionální i globální pozici zejména díky příznivému a

udržitelnému ekonomickému růstu (Escobar 2010: 7). Tento růst nelze stoprocentně připisovat pouze pádu pravicové diktatury a následným ekonomickým reformám. Escobar (2010: 15) poukazuje na to, že chilská ekonomika rostla už od roku 1984. Chile v období 1984-1999 považuje za tzv. „jaguára Latinské Ameriky“. 19. června 1990 byly zákonem č. 18.989 zřízeny dvě klíčové rozvojové instituce. První z nich bylo Ministerstvo pro plánování a spolupráci (Ministerio de Planificación y Cooperación de Chile, MIDEPLAN), kterému byla podřízena Agentura pro mezinárodní spolupráci (Agencia de Cooperación Internacional, AGCI). První tři roky činnosti těchto dvou institucí však byly, podobně jako před pádem Pinochetovy diktatury, orientovány na vnitrostátní rozvoj²¹, zejména na podporu demokratizace země a zlepšení činnosti veřejné správy. Gutiérrez a Jaimovich (2017: 849) poukazují na to, že jelikož bylo Chile v té době zejména příjemcem ODA, která směřovala zejména do programů na zmírnění chudoby, bylo logické rozvojovou agenturu podřídit Ministerstvu plánování a ne Ministerstvu zahraničních věcí. Klíčovou roli v tomto procesu hrály prostředky poskytnuté multilaterálními institucemi – zejména Evropským hospodářským společenstvím a OSN (AGCID nedatována).

V roce 1993 se pomyslná karta otočila a Chile založilo Program pro technickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi²² (Programa de Cooperación Técnica entre Países en Desarrollo, CTPD), kterým potvrdilo svůj zájem na rozvoji nejen v Chile, ale i v dalších, v té době stále rozvojových, zemích. Tento program byl patrně prvním projevem toho, že Chile se stává také poskytovatelem rozvojové pomoci, jelikož od počátku 90. let se ve výročních zprávách AGCI poprvé objevují zmínky o multilaterální horizontální spolupráci ve formě stipendií a technické asistence se zeměmi Střední a Jižní Ameriky (AGCI 1993: 45–51). V roce 1995 vydal tehdejší prezident Eduardo Frei Ruiz-Tagle oficiální instrukce pro řízení

²¹ Řada zemí, které lze potenciálně řadit do skupiny nových donorů (např. právě Chile a Mexiko) často rozvojové aktivity (oproti chápání členů DAC OECD) vnímají jak v mezinárodní, tak vnitrostátní dimenzi.

²² Tento program funguje dodnes, změnil se však jeho název – nyní se jedná o Iberoamerický program pro posílení jiho-jihní spolupráce (Programa Iberoamericano para el Fortalecimiento de la Cooperación Sur-Sur, PIFCSS) (AGCID nedatována).

mezinárodních rozvojových aktivit v zemi (AGCI 1995) a v roce 1996 proběhla ve městě Viña del Mar první konference, která se zabývala propojením mezinárodního rozvoje a chilského soukromého sektoru (AGCI 1997).

V roce 1998 AGCI mezi své nástroje formálně zařadila princip triangulární spolupráce. Díky tomu začalo Chile kromě rozvojových zemí posilovat vztahy i s tradičními donory, díky čemuž rostl i vliv AGCI na formování zahraniční politiky. Od roku 2001 například AGCI spravovala toky rozvojových prostředků mezi Chile a EU (AGCID nedatováno).

Patně právě kvůli rostoucímu vlivu na zahraniční politiku byla v roce 2005 AGCI formálně převedena do gesce chilského ministerstva zahraničních věcí²³. V roce 2007 Chile, na základě jednomyslného pozvání²⁴ Rady OECD, zahájilo oficiální přístupové rozhovory pro členství v OECD. Generální tajemník Angel Gurría tehdy prohlásil, že OECD je „*místem, kde si Chile zaslouží být [...] na základě dvou desítek let demokratických reforem a stabilní sociální politiky*“ (Sáez 2010: 93). OECD tehdy inovovalo přístupový proces ve smyslu, že každá kandidátská země musí splnit specifická kritéria. Tento „přístupový plán“ (accession roadmap) dle Sáeze (2010: 98–101) sdílí podobný princip jako tzv. *acquis* Evropské unie ve smyslu, že potenciální nový člen se zaváže k dodržování vnitřního normativního rámce OECD. Zvláštní důraz je přitom kladen na dodržování Konvence OECD, zejména jejích prvních tří článků. V roce 2008 Chile v memorandu potvrdilo svůj záměr přijmout²⁵ přístupová kritéria, čímž umožnilo orgánům OECD (Radě, Sekretariátu a tematickým výborům, resp. jimi pověřenými členskými zeměmi) zahájit „audit“ vybraných kompetencí a politik Chile, který probíhal formou slyšení před orgány OECD v jejím pařížském sídle

²³ Výše bylo zmíněno, že AGCI byla podřízena Ministerstvu plánování kvůli tomu, že bezprostředně po svém založení primárně řídila peněžní toky do Chile z rozvinutých zemí. Poté, co se Chile stalo primárním donorem tak tento důvod zmizel a díky už tak vysokému vlivu rozvojových aktivit na zahraniční politiku byla AGCI převedena pod Ministerstvo zahraničních věcí.

²⁴ Kromě Chile bylo v roce 2007 do OECD pozváno také Slovinsko, Estonsko, Izrael a Rusko.

²⁵ Veškerá požadovaná kritéria byla podle Sáeze přijata buď bezpodmínečně, s výhradou, nebo odkladem jejich implementace (Sáez 2010: 106).

(Sáez 2010: 106–107). Plnohodnotným členem se Chile jako první země Jižní Ameriky stala v roce 2010.

Přínosy, které pro Chile členství v OECD plynuly, shrnuje Joaquín Cordua z neziskové organizace Fundación Chile do tří kategorií. První z nich je prestiž – Chile se vstupem do OECD stalo členem tzv. „klubu bohatých“, což s sebou přineslo i oživení obchodních aktivit, které od let 2007/2008 klesaly (viz obr. č. 3). Už samotné členství v OECD s sebou také přináší nálepku demokratické země kladoucí důraz na ochranu lidských nebo zaměstnaneckých práv (Cordua 2010).

Obr. č. 3. – Obchodní bilance Chile (1995 – 2016)



(Zdroj Observatory of Economic Complexity nedatováno)

Cordua ve druhé kategorii poukazuje na studie realizované odborníky OECD. Ty jsou podle něj, oproti průzkumům a vyhodnocením ostatních mezinárodních organizací, zdaleka neobjektivnější a nejméně podřízené politickým tlakům. To členským zemím dává punc důvěryhodnosti a obecně zvyšuje již zmíněnou prestiž dané země (Cordua 2010).

Poslední kategorií je výměna zkušeností. Platforma OECD dává možnost vysílat zástupce na jednání, kde se projednávají klíčové agendy. Země tak mají možnost výměny zkušeností s nejrozvinutějšími zeměmi planety, což může být pro Chile prospěšné zejména s ohledem na řešení dlouhotrvajících vnitrostátních problémů (Cordua 2010).

Pozvání Chile do OECD však lze uchopit i z druhé strany. Co získalo OECD se vstupem Chile? Patrně nejmarkantnější důvod byl ten, že v OECD dosud nikdo nereprezentoval Jižní Ameriku²⁶ a volba padla právě na Chile jakožto ekonomického tahouna regionu. Dalším možným vysvětlením je to, že OECD chtěla demonstrovat přínosy členství ještě předtím, než oficiálně pozve dalšího regionálního hráče – Brazílii²⁷. Je logické, že OECD se bude snažit o vstup právě nastupujících mocností, zejména zemí BRICS. Již bylo zmíněno, že v roce 2007 bylo do OECD pozváno i Rusko. Kromě toho však OECD oficiálně vyjádřila svou touhu posílit vzájemné vztahy s několika vybranými zeměmi – s Brazílií, Čínou, Indíí, Jihoafrickou republikou a Indonésií (Sáez 2010: 99). Chile proto mohlo být chápáno jako tzv. předskokan pro možný vstup Brazílie nebo jiných amerických zemí.

U příležitosti 25. výročí vzniku agentury, které shodou okolností koresponduje s rokem, kdy měly být naplněny Rozvojové cíle tisíciletí, se Chile rozhodlo posílit svůj důraz na mezinárodní rozvojovou spolupráci přejmenováním agentury na Agenturu pro mezinárodní spolupráci pro rozvoj (Agencia Chilena de Cooperación Internacional para el Desarrollo, AGCID). Mimo to Chile začalo rozvojové aktivity poprvé plánovat ve tříletých horizontech.

5.2. Rozvojové aktivity Chile na pozadí kritérií nového donora

Chile se, podobně jako řada dalších zemí, které by bylo možné považovat za nové donory, ve veškerých dokumentech i jakékoliv oficiální komunikaci důsledně vyhýbá nálepce „donor“ a také označování svých rozvojových aktivit jako „pomoc“. Namísto toho volí poněkud smířlivější termín „spolupráce“ (1). To se projevuje zejména v názvu rozvojové agentury (v překladu Chilská agentura pro

²⁶ Jedinými členy OECD na Americkém kontinentu jsou USA, Kanada a Mexiko.

²⁷ Vzhledem k dlouhodobé strategii zemí BRICS spočívající v budování struktur paralelním nebo přímo konkurujících tradičním institucím (WB, IMF, OECD etc.) je však otázkou, jestli Brazílie nebo kterákoliv ze zemí BRICS splní, či snad bude ochotna splnit podmínky OECD pro vstup.

mezinárodní spolupráci pro rozvoj) nebo v posledním programovém dokumentu pro roky 2015–2018 (AGCID 2015a), který slovo donor neobsahuje vůbec, zatímco pomoc je zmíněna pouze v humanitárním kontextu.

Možné vysvětlení toho, proč se Chile těmto označením vyhýbá, můžeme hledat přímo ve významech slov „donor“ a „pomoc“. Ty totiž implikují závazek, který právě poskytováním prostředků formou „pomoci“ může vzniknout; Chile však dlouhodobě otevřeně deklaruje svůj kladný postoj k rozvojovým aktivitám (AGCID 2015a: *passim*), proto se toto vysvětlení jeví jako velmi nepravděpodobné. Je však potřeba brát v potaz to, že noví donoři, s přihlédnutím k jejich specifické pozici v mezinárodním systému, zpravidla nemají tendenci poskytovat rozvojové prostředky altruisticky. Právě altruismus je dalším aspektem, který může z označení „donor“ a „pomoc“ vyplývat. To neznamená, že by Chile naprosto odmítalo myšlenku altruistické pomoci; strategický plán rozvojových aktivit pro roky 2015–2018 však jasně hovoří o tom, že jednou ze stěžejních charakteristik chilské rozvojové spolupráce je právě zásada spolupráce a vzájemné odpovědnosti (AGCID 2015a: 3–5), což odporuje rozvojovému modelu tradičních donorů postaveném na nerovném, vertikálním vztahu příjemce a donora.

Struktura donor-příjemce může také implikovat nadřazenost jedné strany nad druhou, čemuž se Chile pravděpodobně bude chtít vyhnout kvůli napjatým historickým vztahům s Peru a Bolívií. Tyto dvě země ve válce o ledek mezi roky 1879–1883 vedly spor o teritoria na trojmezí Chile, Peru a Bolívie. Válku však bolivijsko-peruánská aliance prohrála a obě země ztratily část svého území. Regiony, které ztratilo Peru, byly po okupaci navraceny ve 20. letech 20. století, nicméně Bolívii, která navíc ztratou regionu Litoral (také známý jako Bolivijské pobřeží) přišla o přístup k moři, regiony ztracené ve válce nikdy navraceny nebyly. Toto téma je dodnes ožehavým aspektem chilsko-bolivijských vztahů a bolivijská vláda vytrvale vznáší nároky na zmíněné území. Může to být jeden z důvodů, proč Chile v rámci rozvojové spolupráce odmítá nálepku donora (1). Specifický postoj k Peru a Bolívii podtrhává také fakt, že tyto dvě země jsou po Haiti největším

příjemcem chilských rozvojových prostředků – Bolívie v období 2006–2009 obdržela celkem 1,776 milionu USD, zatímco do Peru směřovalo 1,252 milionu USD (AGCI 2010b: 92). Možnou motivací pro poskytování rozvojových prostředků Bolívii tak nemusí být altruistický zájem o rozvoj svého souseda, ale snaha odklonit pozornost od bolivijských teritoriálních nároků. Chile by tak potvrdilo další z charakteristik nového donora, tedy motivaci vlastními národními zájmy (3).

Dalším faktorem, který je pro Chile možno chápat jako překážku v přijetí nálepky donora, může být samotný objem poskytovaných prostředků. Je zřejmé, že koncept donorství je historicky úzce spjat s aktivitami zemí DAC OECD. Po těchto donorech je obecně vyžadováno (avšak nijak nevymáháno) plnění závazku přispívat na rozvoj alespoň 0,7 % svého HDP. I kvůli absenci kontrolního mechanismu uvnitř DAC OECD je však řada zemí, které tento závazek dlouhodobě neplní. Nicméně i nejmenší nominální přispěvatel v rámci DAC OECD (Slovinsko) v roce 2009 vydal na rozvoj 58,5 milionu USD (OECD 2018a), tedy více než dvojnásobek objemu, který Chile vynaložilo dohromady za roky 2006–2009²⁸ (25,1 milionu USD) (AGCI 2010b: 93). Chile tedy z hlediska nominálního objemu bilaterální a triangulární pomoci hluboce zaostává i za nejmenším přispěvatelem z řad DAC OECD a i díky tomu možná Chile raději hovoří o mezinárodní spolupráci.

Obr. č. 4. – Vývoj objemu výdajů chilských rozvojových prostředků

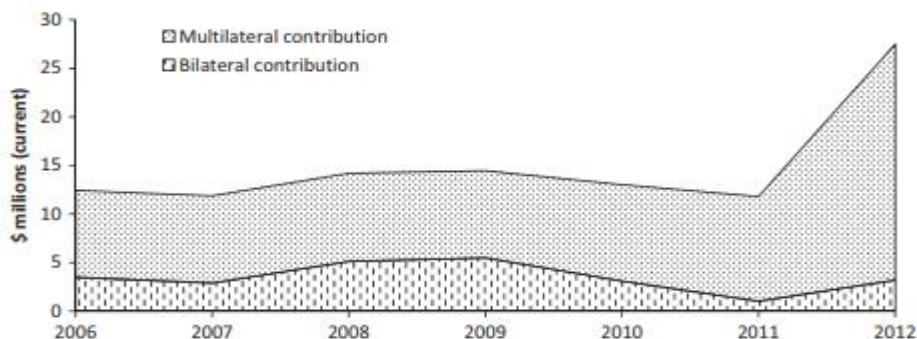


FIGURE 2 Bilateral and multilateral Chilean ODA

²⁸ Časový úsek 2006–2009 je jediný, pro který jsou dostupné konsolidované výsledky financování rozvojových aktivit.

(Zdroj Gutiérrez – Jaimovich 2017: 844)

Tradiční donoři také bývají velmi často spojováni se špatným managementem a neefektivitou poskytnutých prostředků (např. The Economist 2016; Glennie 2011; Elayah 2016). Noví donoři, jak již bylo několikrát zmíněno výše, se dlouhodobě snaží vymezit proti zavedenému paradigmatu tradičního donorství a s tím spojených negativních jevů, jako je např. právě neefektivita vynaložených prostředků. Je přitom přirozené, že čerpají z vlastní historické zkušenosti. Pro většinu příjemců rozvojové pomoci byla formativní zejména 70. a 80. léta minulého století. Tradiční donoři byli tehdy prostřednictvím brettonwoodských institucí velmi ochotní poskytovat rozvojové půjčky a příjemci byli velmi ochotní se k těmto půjčkám zavázat. V 80. letech však došlo k praktickému zastavení poskytování půjček a rozvojové země se hluboce zadlužily bez výrazného zlepšení životní úrovně. Chile nebylo výjimkou a po období čerpání rozvojových prostředků, zejména v 70. letech nastal v první polovině 80. let ekonomický pád. V rámci Chile je obtížné určit, co konkrétně způsobilo tak silný ekonomický propad. Pinochetův režim totiž, podobně jako ostatní autokratické nebo nedemokratické režimy, odmítal zveřejňovat klíčové hospodářské indikátory (zejména míru zadlužení), a proto tato data nejsou k dispozici. Data, která jsou k dispozici, je pak nutné podrobit kritickému zhodnocení míry jejich relevance a pravdivosti. Latinská Amerika je však spolu s Afrikou obecně uznávaná jako region, který dluhová krize rozvojových zemí v 80. letech velmi silně zasáhla (viz Stojanov nedatováno). Chilské HDP na hlavu se propadlo o více než 50 % – v roce 1981 dosáhlo chilské HDP na hlavu historické výše 3 017 USD. O 4 roky později to bylo pouhých 1 453 USD. Pro srovnání – Kuba, autokratický režim stojící mimo Světovou banku a Mezinárodní měnový fond (Kuba byla členem IMF mezi roky 1946–1964) Chile v HDP na hlavu v roce 1985 výrazně předstihla (2 273 USD) (World Bank 2018).

Někteří autoři poukazují na to, že noví donoři jsou stále novými hráči na rozvojové scéně a dosud nepřišli na to, jaký „styl“ budou jejich rozvojové aktivity mít. Wolfe Braude, Pearl Thandrayan a Elizabeth Sidiropoulos (2008: 6) toto

ilustrují na příkladu Jihoafrické republiky a nerozhodnosti jejích nejvyšších činitelů, kteří údajně přemýšlejí o vývoji role JAR na poli rozvojové spolupráce. U Chile by se dal obdobný postoj vzhledem k historicko-politickému směřování země zcela chápat, navíc je nutno brát v potaz, že chilské rozvojové aktivity byly v roce 2015 zásadně reorganizovány a jakési „ideologické vakuum“ by proto bylo zcela na místě. Strategické (i jiné) dokumenty staršího data však už od poloviny 90. let jasně definují vektory spolupráce, které Chile zastává a které prakticky odpovídají charakteristikám nového donora. Už první dokument pro roky 1990–1993 jako jednu z hlavních priorit svých rozvojových aktivit zmiňuje zejména efektivní, flexibilní a decentralizovanou spolupráci spojenou s mezinárodní výměnou technických a vědeckých poznatků (AGCI 1993: 45–46). AGCI následně v roce 1996 jako hlavní článek červnového vydání svého časopisu Chilská rozvojová spolupráce (*Revista Chilena Cooperación*) publikovala stať Raúla Meneseze s titulkem Horizontální spolupráce: Síla solidarity (*Cooperación Horizontal: La Fuerza de la Solidaridad*), která podtrhává úspěchy dosažené formou horizontální spolupráce ve Střední Americe a Karibiku (Meneses 1996: 6 – 11). V roce 1998 pak AGCI vydalo komplexní brožuru mapující dosavadní chilskou triangulární spolupráci (AGCI 1998a). Principy horizontální a triangulární spolupráce nebo odmítání konceptu „pomoci“ uznávají i strategické dokumenty pro roky 1999–2000 (AGCI 1999: *passim*), 2000–2005 (AGCI 2006: *passim*) a 2006–2009 (AGCI 2010a: *passim*). První kritérium nového donora (1) tak Chile bezesporu splňuje, jelikož dlouhodobě důsledně odmítá nálepku „donora“ a namísto toho rozvíjí rovná, vzájemně prospěšná rozvojová partnerství.

Podstata kritéria duální pozice v případě Chile není to, zda je nebo není poskytovatelem i příjemcem rozvojových prostředků zároveň. Odpověď by totiž byla velmi jednoduchá – ano. V roce 2016 bylo Chile příjemcem více než 178 milionů dolarů formou ODA²⁹ (OECD 2018e: 152). To může působit poněkud paradoxně, jelikož Chile po svém vstupu do OECD z hlediska HDP per capita

²⁹ Pokud kromě ODA započítáme i ostatní peněžní toky (OOF) a soukromé příspěvky, celková výše prostředků směřujících do Chile byla v roce 2016 1,015mld USD (OECD 2018e: 152).

předstihlo i některé členy DAC, jako například Polsko nebo Maďarsko (World Bank 2018).

Chile se totiž kvůli své nedemokratické minulosti dosud potýká s řadou (zejména) sociálních problémů, jako je například nejvyšší míra nerovnosti příjmů ze zemí OECD (OECD 2018c) nebo čtvrté nejnižší zastoupení žen v parlamentu v rámci OECD (OECD 2018d). K tomu se ostatně Chile přiznává i ve své vlastní strategii rozvojové spolupráce. Poukazuje na fakt, že sice je středně příjmovou zemí, avšak stále (2015) se potýká se specifickými strukturálními nedostatky (AGCID 2015a: 5–11, *passim*). Pro Chile je proto logicky výhodné přijímat rozvojové prostředky od těch zemí, které mají buď podobnou zkušenost s autoritářskými režimy, nebo jejich vlády ve své rozvojové politice obecně kladou velký důraz na podporu myšlenek sociálního státu. Z rozboru toků rozvojových prostředků směrem do Chile je patrné, že mezi roky 2012–2016 země přijala prostředky³⁰ ze čtyř zemí – Německa, Japonska, Spojeného království³¹ a Francie. U těchto zemí můžeme dlouhodobě pozorovat jejich silný závazek k sociálním otázkám (viz např. OECD 2018b; OECD 2018c; OECD 2018d). Japonsko a zejména Německo pak mají rozsáhlé zkušenosti s procesy demokratické transformace.

Další aspekt ilustrují dokumenty, které zveřejňuje agentura AGCID. Jak již bylo zmíněno, Chile už od počátku svých rozvojových aktivit v 90. letech kladlo velký důraz na triangulární spolupráci. Právě s Japonskem a Německem však podle dostupných informací Chile i přes primárně triangulární orientaci svých aktivit udržovalo zvláštní bilaterální vztahy (viz AGCI 1998b; AGCI 1998c). Zajímavé však je, že i přes bilaterální charakter vztahů, který je typický pro tradiční donory, si Chile v rámci výše zmíněných dokumentů uchovalo alespoň sémantickou integritu a vztahy důsledně označuje jako formu spolupráce (1). Chile tak ukázalo

³⁰ Chile v období 2012–2016 střídavě ve větší či menší míře přijalo ODA z téměř všech členských zemí OECD. V textu jsem však zmínil pouze příspěvky vyšší než 1 milion dolarů.

³¹ Spojené království s Chile spolupracuje navzdory tomu, že nemá zásadní zkušenosti s vlastní demokratickou transformací a ani není na předních příčkách ve vnitrostátních výdajích na sociální otázky. Chile a Spojené království však stmelují teritoriální spory s Argentinou. Do Argentiny přitom ze Spojeného království plyne několikanásobně víc prostředků ODA (OECD 2018e: 133).

flexibilitu rozvojové politiky, které je charakteristická právě pro nové donory. Navzdory obecné strategii Chile neváhalo pro svůj vlastní prospěch tuto strategii operativně upravit. Také se zde promítá důraz na jiho-jihní spolupráci (2). Chile si totiž navázáním blízkých vztahů s Německem a Japonskem otevřelo cestu k prohloubení spolupráce – z bilaterálních vztahů se postupně staly trilaterální a Chile nyní jako prostředník poskytuje pomoc řadě zemí v regionu (např. Paraguay, Guatemala, Kolumbie, Honduras, El Salvador, Venezuela, Brazílie atd.) (AGCI 2010b; AGCID nedatovánob; AGCID 2015a).

Éra bilaterálního čerpání ODA je však pro Chile pravděpodobně u konce. K 1. lednu 2018 bylo totiž Chile na základě rozhodnutí DAC formálně vyjmuta ze seznamu příjemců oficiální rozvojové pomoci OECD, protože tři roky po sobě Chile překročilo hranici vysokopříjmové země (OECD nedatováno).

Výše bylo zmíněno, že Chile ze strategického hlediska dlouhodobě ideu jiho-jihní spolupráce uznává a promítá ji do svých strategických dokumentů. Odpovídá tomu však realita? Je nutné analyzovat dva aspekty – geografický a tematický. Podle geografického hlediska Chile koncept jiho-jihní spolupráce splňuje (2). Z dostupných údajů pro rok 2006–2009 (AGCI 2010a: 92–101) je patrné, že největší objem prostředků (6,586 milionu USD) směřoval do zemí Jižní Ameriky (Argentina, Bolívie, Brazílie, Kolumbie, Ekvádor, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela). Následují země Střední Ameriky (Kostarika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua a Panama), do kterých směřovalo 3,293 milionu USD a země Karibiku³² (Kuba, Jamajka, Trinidad a Tobago, Dominikánská republika, a Haiti), které obdržely 3,077 milionu USD. Kromě toho Chile přispívá i zemím mimo region – konkrétně Mosambiku, Sierře Leone a Číně (celkem cca 203,7 tisíc USD). Je tak patrné, že z hlediska objemu pomoci (25,1 milionu USD) směřuje drtivá většina do přilehlých regionů (2).

Primárně regionální orientaci chilských rozvojových aktivit lze rovněž vysledovat z charakteru smluvních vztahů Chile (viz tabulka č. 2).

³² AGCI do rozvojových prostředků započítává i příspěvky do organizace CARICOM.

Tabulka č. 2 – Rozvojové smluvní vztahy Chile

Rok	Cílová země	Charakter spolupráce	Název smlouvy
Květen 1979	Guatemala	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Científica y Técnica entre Chile y Guatemala
Srpen 1981	Honduras	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Científica y Técnica entre Chile y Honduras
Září 1985	Kostarika	Dohoda o ekonomické, obchodní, vědecké, technické, sociální, turistické a kulturní spolupráci	Convenio General de Cooperación Económica, Comercial, Científica, Técnica, Social, Turística y Cultural entre Chile y Costa Rica
Říjen 1990	Španělsko	Obecná smlouva o přátelství a spolupráci	Tratado General de Cooperación y Amistad entre el Reino de España y la República de Chile
Červenec 1991	Kolumbie	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Técnica y Científica entre Chile y Colombia
Květen 1992	USA	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Acuerdo Básico de Cooperación Científica y Tecnológica entre Chile y los Estados Unidos de América
Červen 1992	Paraguay	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Técnica y Científica entre Chile y Paraguay

Květen 1993	Uruguay	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Acuerdo Básico de Cooperación Técnica y Científica y su Acuerdo Interpretativo entre Chile y Uruguay
Září 1993	Mosambik	Obecná smlouva o spolupráci	Acuerdo General de Cooperación entre Chile y Mozambique
Říjen 1993	Ekvádor	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Técnica y Científica entre Chile y Ecuador
Březen 1995	Německo	Dohoda o mezivládní technické a ekonomické spolupráci	Convenio Básico sobre Cooperación Técnica y Económica entre los Gobiernos de la República de Chile y de la República Federal de Alemania
Červen 1998	Peru	Dohoda o vědeckotechnické spolupráci	Convenio Básico de Cooperación Técnica y Científica entre Chile y Perú
Červen 1999	Japonsko	Asociační program pro podporu vzájemné technické spolupráce	Programa de Asociación Chile-Japón para Promover la Cooperación Técnica entre ambos países
Leden 2006	Mexiko	Strategická asociační dohoda	Acuerdo de Asociación Estratégica entre Chile y México
Červenec 2008	Angola	Dohoda o ekonomické, vědecké, technické a kulturní spolupráci + dohoda o vzniku bilaterální komise Chile-Angola	Acuerdo General de Cooperación Económica, Científica, Técnica y Cultural y Acuerdo sobre la creación de una Comisión Bilateral entre Chile y Angola
Srpen 2008	Německo	Dohoda o technické spolupráci	Convenio entre Chile y la República Federal de Alemania sobre Cooperación Técnica

Srpen 2009	Argentina	Dohoda o realizaci projektů jiho-jihní a triangulární spolupráce	Acuerdo para la Realización de Iniciativas de Cooperación Sur - Sur Triangular entre la República de Chile y la República Argentina
Říjen 2009	Argentina	Dohoda (z Maipú) o integraci a spolupráci	Tratado de Maipú de Integración y Cooperación
Říjen 2009	Španělsko	Memorandum o porozumění na poli triangulární spolupráce	Memorándum de Entendimiento entre la República de Chile y el Reino de España para una Asociación sobre Cooperación Triangular
Srpen 2011	Kolumbie	Memorandum o porozumění a strategickém partnerství	Memorando de Entendimiento para la Asociación Estratégica entre la República de Chile y la República de Colombia
Červen 2012	Pacifická aliance	Zakládající dokument	Acuerdo Marco de la Alianza del Pacífico
Červenec 2012	IADB	Dohoda o mezinárodní spolupráci pro rozvoj	Acuerdo de Colaboración para la Cooperación Internacional para el Desarrollo entre la Agencia de Cooperación Internacional de Chile y el Banco Interamericano de Desarrollo
Září 2012	Austrálie	Memorandum o porozumění na poli mezinárodní trilaterální rozvojové technické spolupráce	Memorándum de Entendimiento sobre Actividades de Cooperación Técnica trilateral en Materia de Desarrollo Internacional

Říjen 2014	Španělsko	Memorandum o porozumění pro obnovu vědeckotechnické spolupráce	Memorándum de Entendimiento entre la República de Chile y el Reino de España para la renovación de la cooperación científica y técnica
------------	-----------	--	--

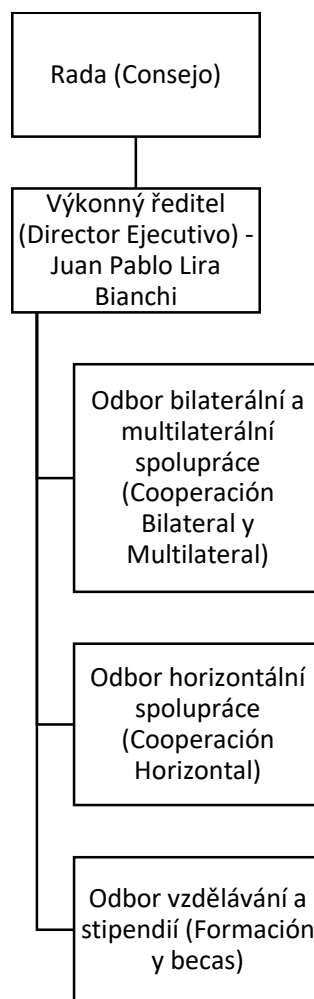
Zdroj: (AGCID nedatovánob)

Ze shrnutí chilských rozvojových smluv a dohod lze opět vysledovat klíčové charakteristiky nového donora. Je zajímavé, jakou rétoriku Chile volí při pojmenovávání daných smluv a dohod. V případě bilaterálních regionálních smluv se většinou jedná o vztah typu „běžné dohody“ (Convenio Básico); výjimku tvoří Argentina – v případě těchto dvou zemí lze však s přihlédnutím k relativně napjatým historickým vztahům jistou míru specifičnosti smluvních vztahů pochopit. Smlouvy s Argentinou (podobně jako v případě Mexika, Uruguaye nebo vybraných zemí mimo latinskoamerický region) však mají specifický charakter a jsou nazvány jako „dohody“ (Tratado, případně Acuerdo). Z těchto dvou výrazů vyplývá vyšší míra formality, resp. slova evokují důraz na vyjednávací proces. Naopak smluvní vztahy se zeměmi mimo region mají zpravidla charakter memorand nebo již zmíněných, „formálnějších“ smluv. Výjimka potvrzující pravidlo je v tomto případě Německo, které má navázané vztahy formou „běžných dohod“.

Regionální orientace (2) chilských smluvních vztahů je z tabulky č. 2 jasně patrná. Většina smluv je uzavřena se zeměmi regionu, případně s regionálními organizacemi (Pacifická aliance a IADB). Na druhou stranu některé země globálního Severu (Německo, Španělsko) mají s Chile uzavřeno smluv více. Z charakteru smluvních vztahů také vyplývá orientace Chile na alternativní formy rozvojové (5) spolupráce. Většina smluv odkazuje na vědeckotechnickou nebo triangulární spolupráci, což mimo jiné opět potvrzuje i sémantické kritérium nového donora (1).

Zajímavé aspekty chilské rozvojové politiky pomůže objasnit i pohled na organizační strukturu agentury AGCID (obr. č. 5).

Obr. č. 5 – Organizační struktura Chilské agentury pro mezinárodní spolupráci pro rozvoj (AGCID)



Zdroj: AGCID: nedatovánoc

Z rozboru nejvyššího výkonného orgánu – Rady (Consejo) – je patrné propojení mezinárodní a domácí dimenze rozvoje, resp. rozvojové a zahraniční politiky. Kromě toho, že celá AGCID formálně spadá pod ministerstvo zahraničních věcí, předsedou jejího nejvyššího výkonného orgánu je ministr zahraničních věcí Heraldo Muñoz Valenzuela. Dalšími členy jsou Juan Araya, zástupce ministerstva financí (Ministerio de Hacienda), a Heidi Berner Herrera, zástupkyně ministerstva sociálního rozvoje (Ministro de Desarrollo Social). Zbývající tři členy jmenuje přímo prezident země (AGCID nedatovánod).

Následujícím článkem v hierarchii AGCID tvoří Výkonný ředitel (director ejecutivo) Juan Pablo Lira Bianchi. Ten potvrzuje regionální orientaci (2) rozvojových aktivit Chile. V diplomatických kruzích se pohybuje už od 70. let, kdy byl vojenskou juntou propuštěn ze služby a donucen odejít ze země (1974). Odešel do Ekvádoru, kde se stal technickým poradcem pro fond rozvoje venkova ekvádorské centrální banky. Po návratu do země v roce 1985 pracoval jako výzkumný pracovník Centra pro rozvojová studia (CED). Po pádu Pinochetova režimu působil mimo jiné i tři roky jako zvláštní zmocněnec Chile v Kolumbii. V roce 2001 byl jmenován velvyslancem Chile v Peru, kde působil pět let. Po návratu do vlasti přijal místo ředitele odboru pro region Jižní Ameriky na ministerstvu zahraničních věcí. Od roku 2009 zastával post velvyslance v Ekvádoru, odkud následně zamířil na post stálého zástupce Chile při Organizaci amerických států (OAS). Od roku 2016 je výkonným ředitelem AGCID (AGCID nedatované). Ze životopisu Juana Pabla Liry je tedy zřejmé, že se jedná o skutečného odborníka na region, což potvrzuje důraz Chile na kvalitní regionální vztahy a spolupráci (2).

Další charakteristika nových donorů vyplývá ze struktury odborných pracovišť v rámci AGCID. Zvláštní odbor pro horizontální kooperaci akcentuje důraz na tento charakter spolupráce, který je typický právě pro nové donory, resp. země globálního Jihu. Tíhnutí k alternativním formám rozvojových aktivit potvrzuje také samostatné pracoviště pro stipendia a projekty z oblasti vzdělávání.

Chilské rozvojové aktivity však mají dvě zvláštnosti, na které bych chtěl upozornit. Tím prvním je specifický postoj vůči Mexiku. Tyto dvě země totiž založily Společný fond pro spolupráci Chile a Mexika (Fondo Conjunto de Cooperación Chile-México). Kromě toho, že v názvu fondu můžeme opět pozorovat sémantické specifikum nových donorů (1), stanovy fondu také zmiňují důraz na principy jiho-jižní spolupráce, konkrétně vzájemnou triangulární spolupráci (2) (AGCI nedatováno). Rozpočet fondu svým rozsahem rovněž akcentuje důraz na regionální spolupráci (2), navíc se země s obdobnou regionální pozicí. Obě země se zavázaly do fondu každoročně přispívat dvěma miliony

dolarů, což za sledované období téměř vyrovná objem chilských prostředků směřující do zemí Jižní Ameriky (AGCI 2010b: 92).

Druhým specifikem, které v kontextu této práce stojí za zmínku, jsou tzv. regionální projekty (*proyectos regionales*), u kterých není patrné, do kterých zemí prostředky zaměřily – rozpočet uvádí jako destinaci pouze poněkud široký pojem „Latinská Amerika“. Objem těchto prostředků, podobně jako v případě chilsko-mexického fondu, přitom dosahuje relativně vysoké výše – mezi roky 2006–2009 Chile na tyto projekty vynaložilo 5,422 milionu USD (AGCI 2010b: 92). Existence tohoto fondu svědčí o využívání absence kontrolního mechanismu (4), který by Chile donutil tyto výdaje blíže specifikovat. Nicméně i v rámci OECD u některých zemí (Itálie, Německo) nespecifikovaná pomoc převažuje nad pomocí specifikovanou (OECD 2018e). Můžeme jen spekulovat o tom, jaké jsou důvody pro zamlčování účelu nebo destinace těchto prostředků. Nicméně to, že Chile je ochotno přiznat, že prostředky směřují do zemí Latinské Ameriky, svědčí o regionální prioritě (2) jeho rozvojových aktivit.

Dalším aspektem, který se promítá do rozvojových aktivit Chile, je jeho specifická (fyzicko)geografická pozice. Promítají se zde negativní vlastnosti typu nedostatek orné půdy (pouze 1,7 % celkové rozlohy), vysoká seismická aktivita (přes tři desítky aktivních sopek) nebo nedostačující produkce ropy (pouhých 4 423 barelů surové ropy denně) (CIA World Factbook 2018a). Země tak musí velmi obezřetně realizovat svou zahraniční politiku, a právě ropa je často považována za vůbec nejdůležitější komoditu pro fungování státu. Chile je nyní na jejím dovozu zcela závislé, přičemž hlavními dovozci ropy do země jsou Brazílie (67 %) a Ekvádor (31 %). Volba Brazílie a Ekvádoru je zajímavá s přihlédnutím k tomu, že v regionu působí jeden z největších producentů ropy na světě, Venezuela. Chile má jako nový donor možnost výběru, se kterými zeměmi bude spolupracovat. Díky své historické zkušenosti a strategické, zahraničněpolitické orientaci na demokratickou transformaci je proto pochopitelné, že Chile odmítá ropu ze silně nedemokratické Venezuely dovážet. To neznamená, že by Chile s Venezuelou přerušilo veškeré styky; mezi roky 2006–2009 sice Chile formou

stipendií poskytl rozvojové prostředky ve výši cca 89 tisíc USD (AGCI 2010b: 92). Tato suma však byla nejnižší ze všech zemí Střední, Jižní i Severní Ameriky, se kterými Chile spolupracuje.

Chile namísto toho opět prokazuje to, že upřednostňuje jiho-jihní spolupráci (2). Ekvádor byl v poslední strategii chilské triangulární kooperace zmíněn jako jedna z prioritních zemí pro spolupráci v regionu (AGCI 2012: 39). Jistě také není náhoda, že Ekvádor a Brazílie jsou jedny ze zemí³³, které byly přizvány ke společnému projednávání budoucího směřování chilské regionální rozvojové politiky. K této schůzi došlo koncem roku 2014, tedy krátce před formulací strategie rozvojové politiky pro roky 2015–2018 (AGCID 2015b: 3–4).

Je obtížné určit, jak se paradigma poskytování rozvojových prostředků změní, když nový donor vstoupí do struktur OECD. Zatím jedinou zemí z řad globálního Jihu (kromě Mexika, které bude podrobněji popsáno v následující kapitole), která vstoupila do OECD (1996, DAC 2010), je Jižní Korea. U té lze pozorovat ochotu pro maximální zapojení do činnosti (DAC) OECD v tom, že důsledně reportuje výdaje na rozvoj podle vzoru ostatních členů OECD. Z hlediska objemu pomoci pak sledujeme její dlouhodobý stabilní růst (OECD 2018a). Chile však zaujalo poněkud odlišný postoj. Ještě před vstupem do OECD Chile údaje (byť místy neúplné³⁴) o poskytovaných rozvojových prostředcích zveřejňovalo buď ve formě interního rozpočtu AGCI, nebo tematických „výročních zpráv“³⁵. Po vstupu však Chile tyto údaje přestalo zveřejňovat. To by bylo logické v případě, že by Chile začalo tyto údaje zveřejňovat prostřednictvím OECD, což se však nestalo – databanka OECD údaje o chilské rozvojové pomoci zcela postrádá (viz OECD 2018a). To může značit to, že Chile své aktivity nechce podřídit kontrole stran tradičních donorů (4). Dalším možným vysvětlením je to, že Chile svou rozvojovou aktivitu uměle nadhodnocuje nebo nereportuje podle zásad OECD, a

³³ Kromě Chile, Brazílie a Ekvádoru se jedná ještě o Argentinu a Mexiko.

³⁴ Chile nemá žádný konsolidovaný zdroj typu databanky OECD nebo Světové banky, ze kterého by bylo možné informace o rozvoji čerpat.

³⁵ Výroční ve smyslu, že tyto zprávy zpravidla monitorovaly vybrané aktivity (např. obecné shrnutí mezinárodní spolupráce mezi roky 1999–2000, nebo poskytnutá stipendia v letech 2007–2008) za vybraný rok, nikoliv z hlediska periodicity.

proto se zveřejňování údajů vyhýbá. Kvůli absenci konkrétních dat je však obtížné určit, co vlastně Chile před vstupem do OECD vykazovalo jako ODA. Ze zprávy pro roky 2006–2010 je patrné, že Chile svou ODA dělilo do tří skupin – triangulární spolupráce, technická asistence a vzdělání a stipendia. Nikde však není uvedeno, jakou formou byly tyto prostředky využity. AGCI sice některé aktivity rozlišila tematicky, nicméně to nevnáší světlo do toho, jakou formou byly prostředky vynaloženy. Triangulární spolupráce je velmi vágně rozdělena na kategorie „Projekty“, „Aktivity“, „Regionální semináře“ a „Mezinárodní kurzy“. Sekce vzdělání a stipendií je pak vnitřně členěna na bakalářské, magisterské a ostatní mezinárodní stipendisty. To může z hlediska relativně úzké definice ODA dle OECD pro Chile jako donora představovat problém. OECD například stipendia považuje za ODA, ale tyto výdaje jako ODA zpravidla nebývají vykazovány. Chile, které formou stipendií v období 2006–2009 poskytlo cca třetinu (8,1 milionu USD z celkových 25,1 milionu USD) (AGCI 2010b: 93), však tyto výdaje jako ODA vyazuje. Otázkou také zůstává, do jaké míry tato stipendia propagují chilské kulturní a společenské hodnoty. OECD však termín „kulturní hodnoty“ blíže nespecifikuje a tato stipendia by tak v případě prokázání neúměrné propagace chilských národních hodnot nebylo možno vykázat jako ODA v souladu s pravidly OECD. Podobné otázky vyvstávají i v případě chilské bilaterální technické spolupráce. Opět není uvedeno, jakou konkrétní formu tato spolupráce má, což by mohlo být pro Chile problematické z hlediska správného vykazování ODA.

Dalším problematickým aspektem chilského vykazování rozvojových prostředků je jeho nekonzistence a překrývání zmíněných kategorií rozvojové spolupráce. Příkladem může být bilaterální spolupráce mezi Chile a Bolívií. V rámci technické spolupráce totiž Chile vyazuje i projekt digitálního vzdělávání na školách pro nejchudší vrstvy společnosti (AGCI 2010b: 45). Možná právě kvůli tomu, že by se rozvojové aktivity Chile jevily nepoměrně slabší v případě, že by musely být vykazovány podle metodologie OECD, se země rozhodla své aktivity nezveřejňovat vůbec (4). Tomuto vysvětlení nahrává také fakt, že OECD pro vyjádření objemu poskytované pomoci používá namísto nominální hodnoty,

kteřou ve svých zprávách uvádí Chile, procento z makroekonomických ukazatelů – zejména HDP a HND. ODA Chile by v takovém případě podle odhadů Alexis Gutiérreze a Danyho Jaimoviche (2015: 840) mezi roky 2006–2012 fluktovala mezi 0,007 % a 0,01 % HDP, což je, jak sami autoři uvádějí, zanedbatelné množství oproti ostatním členům OECD a podstatně méně než dárcovské země s podobným HDP; ve stejném období (2006–2012) bylo nejnižším dárcem z hlediska %/HND Lotyšsko. Nicméně průměrné výdaje Lotyšska v tomto období tvořily cca 0,067 % HND (OECD nedatováno), což je stále bezmála sedminásobek oproti odhadům objemů z Chile.

Helena McLeod (2011: 1) poukazuje na to, že donoři mají tendenci tíhnout k regionální integraci, protože ta má potenciál podpořit ekonomický růst a snižovat chudobu mimo jiné i prostřednictvím exportu tuzemského zboží. Z hlediska členství v mezinárodních organizacích je u Chile patrná orientace na regionální spolupráci a integraci. Chile je členem Organizace amerických států (OAS), Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC), Unie jihoamerických národů (UNASUR), Pacifické aliance, Latinskoamerického hospodářského systému (SELA), Latinskoamerického integračního sdružení (ALADI), Rio Group (G-Rio). Dále je Chile přidruženým členem MERCOSUR a Andského paktu (CAN). Pokud však vezmeme v potaz chilské členství v OECD, zjistíme, že Chile možná nedosahuje (resp. nechce dosahovat) plného potenciálu svého členství. To ilustruje případ Slovinska, které do OECD vstoupilo současně s Chile v roce 2010. Slovinsko se však během tří let stalo členem DAC, zatímco Chile nikoliv. Možné vysvětlení je, že Slovinsko má silnější ekonomické zázemí pro členství v DAC – v roce 2010 bylo HDP per capita Slovinska bezmála dvojnásobné oproti Chile (23 437 USD ve Slovinsku a 12 860 v Chile) (World Bank 2018). Tento argument však neobstojí v případě, že do rovnice zahrneme i Polsko a Maďarsko. Tyto země vstoupily do OECD už v roce 1996 a následně i do DAC (Polsko 2013, Maďarsko 2016). Od roku 2011 je však jejich HDP per capita pod úrovní Chile (World Bank 2018). Důvodem tak pravděpodobně není to, že by si Chile členství v DAC OECD nemohlo dovolit. Chile spíše v souladu

s principy nových donorů nechce své aktivity vystavit možnému zkoumání stran členů DAC OECD (4).

6. Případová studie – Mexiko

6.1. Historie mexické rozvojové spolupráce

U poskytovatelů rozvojových prostředků, bez ohledu na to, jsou-li to donoři tradiční nebo nastupující, je často velmi obtížné určit počátek jejich rozvojových aktivit. V případě Mexika je toto datum 22. prosince 1900, kdy mexická vláda poskytla 30 000 pesos na pomoc obětem hurikánu, který zpustošil texaský přístav Galveston. Právě solidarita s oběťmi přírodních katastrof determinovala směřování mexické pomoci na bezmála dvacet let dopředu. V květnu roku 1902 mexický kongres uvolnil dalších 30 000 pesos pro oběti zemětřesení v Guatemale. Když v roce 1906 zemětřesení a následný požár zničil většinu San Francisca, Mexiko navýšilo poskytnutou pomoc na 30 000 dolarů. I navzdory mexické revoluci a následné občanské válce mezi roky 1911–1917 Mexiko i přes obecný nedostatek prostředků poskytlo přes 50 000 pesos na zmírnění následků zemětřesení v El Salvadoru (Fischer 2014: 32–33).

Právě mexická revoluce, jakožto zásadní sociální a politický transformační proces, nastolila nový kurz směřování mexické politiky doma i v zahraničí. Po svržení konzervativního prezidenta Porfiria Díaze, který stál (s přestávkami) v čele Mexika celkem sedm funkčních období, vláda do nové ústavy pevně zakotvila právo venkovanů a dělnické třídy na „blahobyť“³⁶. To se projevilo nejen v domácí politice – zejména ve formě výstavby vzdělávacích institucí – ale také v politice zahraniční. V letech 1933–1934 v Mexiku vznikl první stipendijní program pro zahraniční studenty z Kostariky. Po celá třicátá léta Mexiko realizovalo projekty spolupráce s řadou středoamerických zemí. Za zmínku stojí zejména vyslání inženýrů v roce 1938 na podporu projektu výstavby vůbec první přehrady v Bolívii

³⁶ V originále je použit výraz „bienestar“, který se dá volně přeložit jako „blaho“, „blahobyť“ nebo „sociální stát“.

a s tím spojeného zavlažovacího systému údolí Chochabamba. Přehrada navíc od svého spuštění v roce 1945 nese oficiální název „Přehrada Mexiko“ (Fischer 2014: 34).

Kromě stipendijních programů Mexiko ve 30. letech 20. století dál rozvíjelo aktivity na poli vzdělávání. Bruno Fischer, někdejší ředitel rozvojové agentury AMEXCID vysvětluje (2014: 34–35), že jako symbol solidarity bylo ve 30. a 40. letech běžné pojmenovávat nově vystavené školy po té zemi, která pomohla v její výstavbou. Ačkoliv byla první „*Escuela República de México*“ otevřena v Panamě už v roce 1937, formálně byl projekt podporován až od roku 1943. Tento program, fungující dodnes, je patrně nejstarší formou rozvojové spolupráce ze strany Mexika. Během druhé světové války se Mexiko odklonilo od rozvojových aktivit ve prospěch humanitárních iniciativ, jako například transport a následné přesídlení evropských (zejména španělských a židovských) uprchlíků před nacismem a fašismem (Fischer 2014: 35–37).

Po skončení 2. světové války se Mexiko ochotně stalo součástí nového globálního systému kolem Organizace spojených národů a brettonwoodských institucí. O ochotě Mexika k mezinárodní spolupráci svědčí i fakt, že v první polovině 50. let byla země v první desítce největších přispěvatelů v rámci technické spolupráce pod záštitou Rozvojového programu OSN (UNDP) (Fischer 2014: 35–37). Kromě „globálních“ kooperačních iniciativ se Mexiko zapojovalo i do regionálních projektů, zejména Organizace amerických států (OAS), kde mělo Mexiko rozhodující roli v aktivitách rozvojové spolupráce, zejména pak v programech technické spolupráce OAS (Fischer 2014: 38). Mimo jiné bylo Mexiko v roce 1959 zakládajícím členem Meziamerické rozvojové banky (Inter-American Development Bank, IADB), jedné z předních institucí pro poskytování rozvojových prostředků do zemí Latinské Ameriky a Karibiku. Mexiko prozatím spadá do kategorie zemí, které čerpají bankovní úvěry IADB a svými členskými příspěvky zároveň v orgánech banky drží 7,3% hlasovací podíl (IADB 2018). Zpráva mexického ministerstva zahraničí pro roky 1973–1974 také uvádí, že Mexiko už od roku 1951 rozvíjelo určitou formu spolupráce (v tomto případě

s USA), která vykazuje znaky triangulární kooperace – tedy spolupráci rozvinuté a rozvíjející se země ve prospěch třetí strany (Fischer 2014: 39).

Éra 60. a 70. let se nesla v duchu propojení mexické zahraniční politiky a rozvojových aktivit. Mezi nástroje, které Mexiko v té době implementovalo do své koncepce zahraniční politiky, Fischer (2014: 39) zmiňuje například výměnu zkušeností na platformách expertních konferencí na regionální, bilaterální i globální bázi, stipendijní programy pro zahraniční studenty, půjčky na nákup mexického zboží (zejména potravin nebo také nerostných surovin) nebo vzájemné dohody o vědecké a technické spolupráci. Během vlády prezidenta Adolfa Lópeze Matea (1958–1964) také Mexiko poprvé nabídlo své rozvojové prostředky mimo země Latinské Ameriky – do Afriky, Asie a na Blízký Východ. Poté, co do úřadu nastoupil prezident Luis Echeverría Álvarez (1970–1976) vzniklo v rámci ministerstva zahraničních věcí specializované Generální ředitelství pro mezinárodní technickou spolupráci (Dirección General de Cooperación Técnica Internacional, DGCTC). To mělo spravovat veškeré náležitosti technické spolupráce – přijímané i poskytované (Fischer 2014: 40).

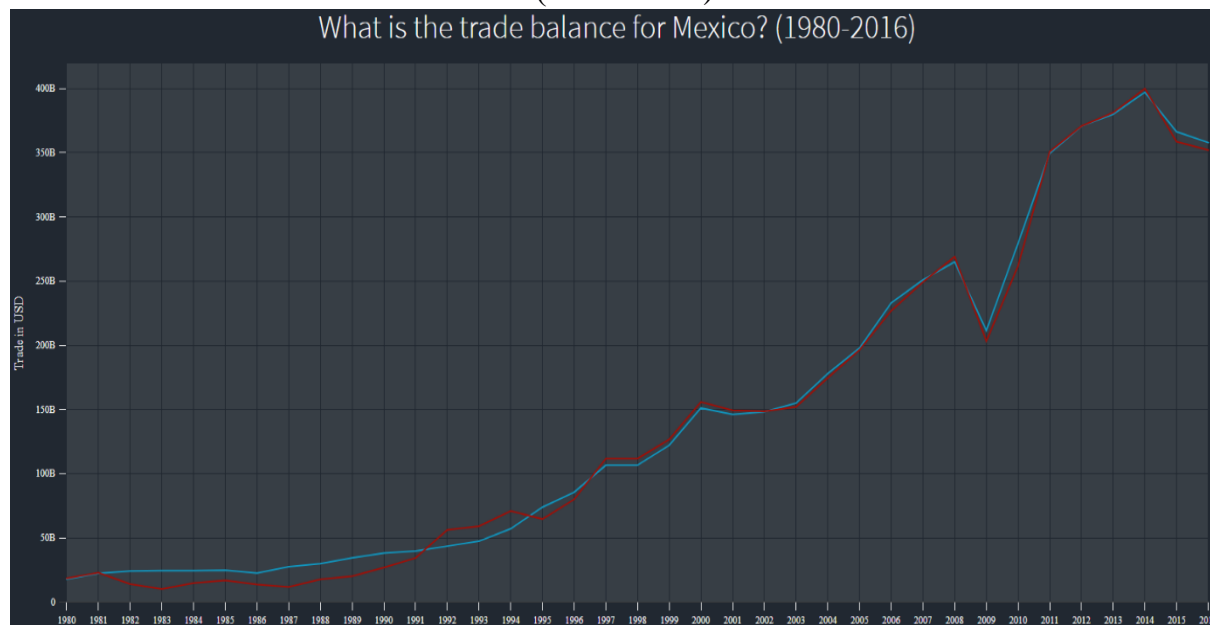
Celá 80. léta se v Latinské Americe, zejména pak v Mexiku, nesla ve znamení dluhové krize. Mexiko jako jeden z hlavních dlužníků v roce 1982 bylo donuceno vyhlásit platební neschopnost (Alvarez – Flores 2013: 14). Příčiny krize jsou obecně spojovány s politikou prezidentů Echeverría Álvareze a jeho následníka José Lópeze Portilla. Od počátku 70. let totiž mexická vláda razantně navyšovala své výdaje, což mimo jiné zapříčinilo růst inflace a veřejného dluhu. Mexické peso muselo v roce 1976 opustit fixní směnný kurz k americkému dolaru. Druhý ropný šok z konce 80. let Mexiku, jakožto významnému těžaři a exportérovi ropy, paradoxně uškodil. Ceny ropy sice rostly, ale ostatní sektory se propadaly do globální recese. Důsledkem tohoto vývoje mexické peso na počátku 80. let rapidně devalvovalo; nestabilitu na trzích podpořily i mexické volby z roku 1982, při kterých vláda prokázala neschopnost se s dluhem vyrovnat. Podíl dluhu Mexika na HDP v roce 1982 dosáhl 49 % a Mexiko nebylo schopno dostát svým závazkům a vyhlásilo bankrot (Brinke 2013). Neschopnost splácet své závazky ovšem

neznamenal, že by byly mexické rozvojové aktivity výrazně utlumeny; v roce 1980 se Mexiko a Venezuela v rámci Programu energetické spolupráce středoamerických a karibských zemí (Programa de Cooperación Energética para países de Centroamérica y el Caribe) zavázaly k dodávkám 160 000 barelů ropy denně do celkem jedenácti zemí. Navíc tyto země poskytly příjemcům pětileté půjčky na pokrytí 30 % hodnoty dodané ropy s roční úrokovou sazbou 4 %. To bylo velmi štědré, jelikož běžná úroková sazba se tehdy pohybovala kolem 15 % (Fischer 2014: 47–48). Díky využívání specifických forem rozvojové pomoci (dodávky tehdy stále relativně nadhodnocené surové ropy nebo poskytování velmi výhodných půjček s nízkou úrokovou sazbou) si rozvojové aktivity si udržely své postavení v zahraniční politice Mexika. V roce 1988 Mexiko potvrdilo svůj závazek k mezinárodnímu rozvoji tím, že principy mezinárodní spolupráce ukotvila v ústavě jako jeden ze stěžejních vektorů mexické zahraniční politiky (DOF 05-02-1917: čl. 89, odst. 10).

Mexiko se také v roce 1994 stalo jako první latinskoamerická země součástí OECD. Vzájemné vztahy OECD a Mexika však mají své kořeny už na konci 70. let 20. století. Mexiko tehdy bylo, společně s Brazílií, Indií a Koreou přizváno k jednání průmyslového Výboru pro ocel OECD (OECD Steel Committee). Všechny země však tehdy spolupráci odmítly. Mexiko nicméně o dva roky později samostatně zažádalo o pozorovatelský status na sympoziu o oceli. V roce 1982 pak navázalo formální vztahy s Výborem pro ocel. Po zbytek 80. let se vztahy Mexika a OECD prostřednictvím odborných výborů čím dál víc prohlubovaly; v roce 1991 pak Rada OECD rozhodla o zintenzivnění vztahů tím, že Mexiko bude přizváno jako pozorovatel i do dalších odborných výborů. Kromě toho mělo Mexiko poskytovat detailní statistické makroekonomické údaje pro případné budoucí plné členství (Flores 1994: 520–521). Mexický diplomat Leandro Arellano také poukazuje na to, že kromě standardních požadavků ukotvených v Konvenci OECD (Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development)

požadovalo také ukončení členství a aktivit Mexika v G77, což Mexiko splnilo³⁷ pravděpodobně proto, aby potvrdilo svou roli rozvinuté země (Arellano 1994: 196 – 197).

Obr. č. 6 – Obchodní bilance Mexika (1980–2016)



(Zdroj: Observatory of Economic Complexity nedatovánob)

Výhody plynoucí pro Mexiko z přístupu do OECD byly zjevné. V první řadě šlo o prestiž – Mexiko bylo první novou členskou zemí od roku 1973, kdy přistoupil Nový Zéland. Navíc bylo prvním členem z řad rozvíjejících se zemi globálního Jihu, ačkoliv dle tehdejších statistik byla země z hlediska HDP devátou nejsilnější ekonomikou v rámci OECD. Hlavním benefitem členství Mexika však byly jeho ekonomické aspekty – mexickým exportérům se otevřely možnosti zejména do Severní Ameriky díky dohodě NAFTA, která vešla v platnost v roce 1994 (Flores 1994: 517). Flores také zmiňuje, že členství posílí důvěru potenciálních investorů zejména díky zvýšenému kreditnímu ratingu Mexika (Flores 1994: 523). Obecné přínosy vstupu země do OECD už byly zmíněny v kapitole věnující se Chile, a proto není třeba se k těmto znovu vracet. U příležitosti 15. výročí vstupu Mexika OECD vydalo shrnutí dosavadní spolupráce,

³⁷ Zajímavé však je, že Mexiko zůstalo členem skupiny G24, která v rámci G77 sdružuje právě rozvojové země.

ve kterém vyzdvihlo zejména posílení veřejné správy v Mexiku díky spolupráci s ostatními členskými zeměmi (OECD 2009).

Kromě zahraniční politiky byl mezinárodní rozvoj zahrnut i do vnitrostátního rozvojového rámce. V Plánu národního rozvoje 1995–2000 (Plan Nacional de Desarrollo 1995–2000, PND) byla mezinárodní spolupráce zmíněna jako jeden z prostředků např. pro zajištění vědeckotechnické spolupráce nebo pro boj s organizovaným zločinem (Fillooy 2000: 254; Cámara de Diputados 1995: passim). O dva roky později, v roce 1998, se prezident Ernesto Zedillo rozhodl institucionálně oddělit rozvojové aktivity od ministerstva zahraničních věcí. Vznikl tak Mexický institut pro mezinárodní spolupráci (Instituto Mexicano de Cooperación Internacional, IMEXCI).

Zásadní politická změna přišla v roce 2000, kdy poprvé za 71 let od mexické revoluce usedl na prezidentské křeslo kandidát jiné strany, než Institucionální revoluční strany (Partido Revolucionario Institucional, PRI). Ve volbách tehdy zvítězil bývalý byznysmen a guvernér státu Guanajuato Vicente Fox. Juan-Pablo Lallande (2014: 66–67) poukazuje na to, že Vicente Fox, jakožto zástupce Strany národní akce (Partido Acción Nacional, PAN) se v souladu s programem strany snažil více propojit rozvojové a ekonomické otázky. Fox proto IMEXCI po nástupu do funkce prostřednictvím ministra zahraničí rozpustil a jeho funkci převzal Podvýbor pro ekonomické vztahy a mezinárodní spolupráci (Subsecretaría de Relaciones Económicas y Cooperación Internacional, SURECI). K dalšímu vývoji došlo až během vlády Felipe Calderóna, Foxova stranického kolegy. Pro Calderóna bylo hlavním tématem domácí i zahraniční politiky posílení bezpečnosti (zejména v boji proti drogovým kartelům a narkomafiím), což se projevilo v Plánu národního rozvoje 2007–2012, kde je mezinárodní spolupráce zmíněna pouze na pozadí národní bezpečnosti (Lallande 2014: 58–59).

V roce 2007 byl na základě podnětu senátorky Rosario Green (PRI), bývalé ministryně zahraničí a jednou z klíčových postav zakládání IMEXCI, zahájeno projednávání Zákona o mezinárodní spolupráci pro rozvoj (Ley de Cooperación internacional para el Desarrollo, LCID). Návrh zákona se projednával více než 4

roky, během kterých byl mimo jiné vetován prezidentem Calderónem. Ten své veto odůvodnil tím, že zákonodárná moc by tímto překročila své pravomoci ve vztahu k zahraniční politice, která spadá do pravomocí exekutivy. Calderón požadoval návrat k jednomu z dřívějších návrhů znění zákona, které by umožňovalo například jmenování zástupců federální vlády do struktury rozvojové agentury AMEXCID nebo regulaci jejího rozpočtu (Lallande 2014: 68). 11. dubna 2011 pak LCID vstoupil v platnost (Lallande 2014: 66–68). Patrně nejdůležitější součástí tohoto zákona bylo založení Mexické agentury pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (Agencia Mexicana de Cooperación Internacional para el Desarrollo, AMEXCID). Tato agentura, jejímž hlavním cílem je plánování, koordinace, vykonávání a vyhodnocování mexických aktivit zahraniční spolupráce však tvoří pouze jeden z pilířů rozvojových aktivit, které LCID ustanovil. Kromě administrativního pilíře, který tvoří právě AMEXCID, vznikl také Národní fond pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (Fondo Nacional de Cooperación Internacional para el Desarrollo, FONCID), který tvoří finanční pilíř rozvojových aktivit, a Národní registr pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (Registro Nacional de Cooperación Internacional para el Desarrollo, RENCID), který se zabývá statistikou poskytovaných a přijímaných rozvojových prostředků (AMEXCID 2016a). AMEXCID přitom byla, stejně jako IMEXCI, oddělena od ministerstva zahraničních věcí. Lallande (2015: 2) také poukazuje na to, že tomu bylo poprvé v historii Mexika, kdy byly rozvojové aktivity sjednoceny v jednom komplexním národním systému.

Po Felipe Calderónovi byl v roce 2012 na post prezidenta opět zvolen zástupce PRI – Enrique Peña Nieto. Ten opět nastolil úzké propojení domácí a zahraniční (rozvojové) politiky. Plán národního rozvoje 2013–2018 potvrzuje toto propojení vyjádřením, že zahraniční politika bude vycházet z principů mezinárodní spolupráce (Lallande 2014: 73–74).

6.2. Rozvojové aktivity Mexika na pozadí kritérií nového donora

Při analýze rétoriky Mexika v kontextu rozvojových aktivit je zřejmé, že její principy odpovídají nastolenému paradigmatu nových donorů. Už jen z názvu rozvojové agentury AMEXCID – Mexické agentury pro mezinárodní rozvojovou spolupráci – je patrné plnění prvního (1) kritéria nového donora. Kromě agentury AMEXCID, která byla založena v roce 2011, však podobný postup můžeme sledovat už od 70. let 20. století, kdy instituce, které AMEXCIDu předcházely, rovněž ve svém názvu kladly důraz na princip „spolupráce“, nikoliv „pomoci“ – Dirección General de Cooperación Técnica Internacional, Instituto Mexicano de Cooperación Internacional, Subsecretaría de Relaciones Económicas y Cooperación Internacional atd. Princip kooperace se prolíná také legislativním ukotvením rozvojových aktivit. Kromě výslovného zahrnutí principů mezinárodní spolupráce do mexické ústavy (DOF 05-02-1917: čl. 89, odst. 10) je hlavní zákon regulující rozvojové aktivity rovněž pojmenován (Zákon) o mezinárodní spolupráci (LCID).

Mexiko také z rétorického hlediska odmítá systém donor-příjemce. Sebe sama země v žádných dokumentech relevantních k rozvojovým aktivitám – zejména v zákoně LCID nebo v posledním Programu mezinárodní spolupráce pro rozvoj 2014–2018 – neoznačuje za donora. Namísto toho přijímá roli někoho, kdo rozvojovou pomoc nabízí (oferente de cooperación) nebo zprostředkuje (facilitador) (Secretaría de Relaciones Exteriores 2014). Z tohoto typu pojmenování pro Mexiko, podobně jako v případě Chile, nevyplývá žádný dlouhodobý závazek, díky čemuž může Mexiko v případě potřeby rozvojové prostředky kdykoliv přestat vyplácet. Zavedenému názvosloví se Mexiko vyhýbá i při pojmenování příjemců rozvojových prostředků. Ti bývají často³⁸ zmíněni jako společníci (países socios) nebo spolupracovníci (cooperantes). Objevují se

³⁸ V relevantních dokumentech jsou země čerpající prostředky zmiňovány jako „příjemci“. Tento výraz však nemá takové konotace horizontálního vztahu jako výraz „donor/dárce“.

však i označení, která v sobě nesou prvky vlivu OECD, resp. tradičních donorů – rozvojové země (países en desarrollo). Mexiko se ale i tak snaží tuto rétoriku zmírnit tím, že v několika případech upustilo od označení „rozvojové země“, ale zvolilo poněkud smířlivější země „nižší úrovně rozvoje“ ([países de] menor desarrollo) nebo země „na cestě k rozvoji“ ([países] en vía de desarrollo) (DOF 06-04-2011: passim; Secretaría de Relaciones Exteriores 2014).

U Mexika také nelze vysvětlit odmítání nálepky donora snahou nevytvářet napětí se zeměmi, které eventuálně přijímají mexické rozvojové prostředky a u kterých by tento „povýšený“ postoj mohl způsobit případné komplikace, jako by tomu mohlo být v případě zmíněného příkladu Chile a Bolívie. Mexiko totiž od své války za nezávislost na Španělsku (1810–1821) nevedlo závažný³⁹ konflikt se žádnou zemí regionu, který by vyústil ve ztrátu území na kterékoliv straně. Bylo to naopak Mexiko, které vedlo (a prohrálo) války se současnými významnými donory rozvojových prostředků do Mexika. Po jednostranném vyhlášení nezávislosti Texasu na Mexiku v roce 1836 se Spojené státy rozhodly v roce 1845 nabídnout Texasu možnost začlenit se do území USA, což Mexiko vyhodnotilo jako anexi, resp. válečný akt. Konflikt však Mexiko prohrálo a kromě uznání nezávislosti Texasu se s USA dohodlo na postoupení podstatné části svého území – dnes do tohoto území spadá např. stát Kalifornie, tedy nejbohatší stát Unie (Carnegie – Howes 2003: xvii - xxiv). Dalším konfliktem byla (První) Francouzská intervence v Mexiku (1838-1839). Mexiko sice tehdy žádné území neztratilo, ale souhlasilo zaplatit 600 000 pesos jako reparace Francii (Encyclopaedia Britannica 2018).

Vliv konfliktů na rozvojovou politiku států je zde možno vyložit opačně, než v případě Chile. Spojené státy a Francie byly v roce 2016 dva ze tří nejvýznamnějších poskytovatelů ODA v Mexiku (OECD 2018e). Je tedy možné,

³⁹ Výjimku tvoří konflikt Mexika a Guatemaly z let 1958–1959, kdy guatemalské letectvo v důsledku sporů ohledně narušování hranic guatemalských teritoriálních vod mexickými rybáři zaútočilo na civilní loď a zabilo 3 mexické rybáře. Přerušené diplomatické vztahy Mexika a Guatemaly se však po několika měsících opět obnovily.

že Mexiko naopak využívá tuto historickou zkušenost (a duální pozici donora a příjemce) jako jeden z faktorů zahraniční politiky ve svůj prospěch.

Z rozboru systému rozvojové spolupráce je patrné úzké propojení rozvojových aktivit a vládní politiky. Tento vztah se projevuje nejen v charakteru vykazování rozvojových prostředků, ale i v systému jeho financování. Pro ilustraci tohoto systému použiji údaje z Katalogu rozvojových kapacit Mexika z roku 2012, jehož spoluautorem je i japonská rozvojová agentura JICA. Ačkoliv lze namítat, že pro analýzu rozvojové politiky by bylo vhodnější použít novější data, rozhodl jsem se pro tato zejména z toho důvodu, že Katalog z roku 2012 zpětně zahrnuje projekty, které byly realizovány už od přelomu 80. a 90. let minulého století. Lépe tak bude ilustrována případná dlouhodobá (a dominantní) orientace na spolupráci s regionálními rozvojovými partnery (2) a využívání alternativních nástrojů pro rozvoj (5). Formát Katalogů rozvojových aktivit Mexika totiž (nejspíše po roce 2012) přešel na jednoletý formát. Na webu agentury AMEXCID je však k dispozici pouze poslední vydání, proto nelze genezi rozvojových aktivit zkompileovat z výročních katalogů. Katalog z roku 2012 však má jeden problematický aspekt – zaměřuje se totiž primárně na ty projekty, které byly realizovány „s pomocí“ JICA. Zpráva však nespécifikuje míru zapojení Japonska kromě zmínky o participaci v projektech triangulární kooperace. Takový projekt je však ve statistice pouze jeden. Jelikož hlavním účelem čerpání z tohoto dokumentu není představit komplexní rozbor aktivit mezinárodní spolupráce Mexika, ale spíše ilustrovat obecnou formu a vektory mexické spolupráce a následně je srovnat s vytyčenými kritérii nových donorů. Kromě toho jsou mexicko-japonské vztahy nadstandardní a dlouhodobě vzájemně strategické – Mexiko bylo například první zemí, která s Japonskem v roce 1888 navázala vzájemně rovné diplomatické vztahy. Po již zmíněné ztrátě území Texasu navíc Japonci se souhlasem vlád obou zemí hojně migrovali z už tehdy přelidněného Japonska do Mexika, které bylo naopak osídleno velmi řídko. (Cisneros – González 2003: 3–4).

Mexiko tehdy své rozvojové aktivity dělilo do 14 sektorů⁴⁰ (viz tabulka č. 3)

Tabulka č. 3 – Sektory mexické rozvojové spolupráce (2012)

Název sektoru rozvojové spolupráce	Název v originále	Číslo ⁴¹
Zemědělství, lesnictví a rybolov	Agricultura, Silvicultura y Pesca	1
Voda a veřejné zdraví	Agua y Saneamiento	2
Vzdělání	Educación	3
Energetika	Energía	4
Vláda a občanská společnost	Gobierno y Sociedad Civil	5
Průmysl, hornictví a stavebnictví	Industria, Minería y Construcción	6
Životní prostředí	Medio Ambiente	7
Obchodní politika a regulace	Políticas de Comercio y Regulaciones	8
Civilní ochrana	Protección Civil	9
Zdraví	Salud	10
Potravinová bezpečnost	Seguridad Alimentaria	11
Lidská bezpečnost	Seguridad Humana	12
Doprava a skladování	Transporte y Almacenaje	13
Bydlení	Vivienda	14

(Zdroj: AMEXCID – JICA 2012: 15)

Specifikem mexických aktivit je to, že aktivity nejsou primárně vykazovány podle partnerských (přijímacích) zemí, ale právě podle sektoru, do kterého realizovaný rozvojový projekt spadá.

⁴⁰ Po vyhlášení cílů udržitelného rozvoje (SDG) v roce 2015 se Mexiko k této iniciativě přihlásilo a principy SDG promítlo do charakteru rozvojové spolupráce. Nedošlo sice k nahrazení oficiálních sektorů rozvojové spolupráce tematickými okruhy SDG, nicméně ke sloučení některých sektorů skutečně došlo. Ze složení sektorů – Životní prostředí, Věda, technologie a inovace, Vzdelání, Vláda, Společnost, Doprava, Zdraví – je však patrná tematická návaznost a je možné, že sloučení bylo pouze organizačním krokem (AMEXCID 2018).

⁴¹ Čísla jednotlivým tématům přiřazují pro snazší orientaci v přehledu realizovaných projektů v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 – Vybrané rozvojové aktivity Mexika (1989–2014)

Sektor	Instituce	Typ spolupráce	Konkrétní rozvojové projekty		
			Období	Země/region	Charakter spolupráce
Zemědělství, lesnictví a rybolov (1)	Národní komise pro lesnictví (Comisión Nacional Forestal, CONAFOR)	Vědecko-technická spolupráce	1998–2011	Guatemala	Organizace kurzů a seminářů
1	Národní institut pro lesnictví, zemědělství a dobytčářství (Instituto Nacional de Investigaciones Forestales, Agrícolas y Pecuarias, INIFAP)	Technická spolupráce	2009–2012	Paraguay	Triangulární projekt
			2010–2011	Brazílie	Diagnostická mise
1	Ministerstvo zemědělství, dobytčářství, Rozvoje venkova, rybolovu a výživy (Secretaría de Agricultura, Ganadería, Desarrollo Rural, Pesca y Alimentación, SAGARPA)	Technická spolupráce	1990–2011	Kostarika	Organizace kurzů a seminářů

Voda a veřejné zdraví (2)	Mexický institut vodních technologií (Instituto Mexicano de Tecnología del Agua, IMTA)	Technická spolupráce	2010–2011	Středoamerické země	Organizace mezinárodního kurzu
			2006	Kostarika	Vyslání expertů
Vzdělání (3)	Národní centrum pro vzdělávání učitelů (Centro Nacional de Actualización Docente, CNAD)	Vědecko-technická spolupráce	2005–2009	Latinskoamerické země	Organizace mezinárodního kurzu
3	VOŠ Colegio de la Frontera Norte (EL COLEF)	Vzdělávací	2007–2012	Různé asociace a mezinárodní sítě	Organizace kurzů a seminářů
3	Výzkumný ústav Dr. José María Luis Mora (Instituto MORA)	Vzdělávací a technická	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný	Organizace kurzů a seminářů
3	Ústav pro výzkum materiálů UNAM (Instituto de Investigaciones en Materiales-UNAM)	Vědecko-technická spolupráce	2007–2012	Různé asociace a mezinárodní sítě	Organizace kurzů a seminářů

3	Centrum inženýrství a průmyslového rozvoje (Centro de Ingeniería y Desarrollo Industrial, CIDESI)	Údaj nedostupný	2011–2013	Latinskoamerické země	Organizace mezinárodního kurzu
Energetika (4)	Národní institut pro jaderný výzkum (Instituto Nacional de Investigaciones Nucleares, ININ)	Vědecko-technická spolupráce	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný	Společný vědecký výzkum
4	Národní komise pro jadernou bezpečnost a ochranu (Comisión Nacional de Seguridad Nuclear y Salvaguardias, CNSNS)	Vědecko-technická spolupráce	2010	Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)	Organizace mezinárodního kurzu
			2009	Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)	Organizace kurzů a seminářů

Vláda a občanská společnost (5)	Národní rada pro obyvatelstvo (Consejo Nacional de Población, CONAPO)	Technická spolupráce	2008–2011	Populační fond OSN (UNFPA)	Finanční příspěvek
5	Výzkumné a vzdělávací centrum sociální antropologie (Centro de Investigaciones y Estudios Superiores de Antropología Social, CIESAS)	Vědecko-technická spolupráce	2005–2007	Peru	Společný vědecký výzkum
5	Federální volební institut (Instituto Federal Electoral, IFE)	Technická spolupráce	2001	Peru	Vyslání expertů, poradenství
			2004	Irák	Organizace kurzů, workshopů a seminářů
5	Národní geografický a statistický institut (Instituto Nacional de Estadística y Geografía, INEGI)	Bilaterální a multilaterální spolupráce	2011	Argentina, Bolívie, Kolumbie, Kostarika, Ekvádor, El Salvador,	Poradenství, zprostředkování stáží, diagnostické mise, výměna informací

				Guatemala, Haiti	
Průmysl, hornictví a stavebnictví (6)	Mexická geologická služba (Servicio Geológico Mexicano, SGM)	Vědecko-technická spolupráce	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný
Životní prostředí (7)	Národní komise pro vodu (Comisión Nacional del Agua, CONAGUA)	Technická spolupráce	1989– současnost	(primárně) země Latinské Ameriky	Projekty technické spolupráce, zprostředkování stáží, semináře, mezinárodní kurzy
(7)	Národní institut pro jaderný výzkum (Instituto Nacional de Investigaciones Nucleares, ININ)	Vědecko-technická spolupráce, školení	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný
(7)	Národní institut pro výzkum životního prostředí (Centro Nacional de Investigación y Capacitación Ambiental, CENICA)	Vědecko-technická spolupráce	2011	Honduras	Vyslání expertů, poradenství
2010–2012			Střední Amerika, Karibik	Organizace kurzů	
2009–2012			Guatemala	Organizace kurzů	

			2009–2011	Mexiko	Trilaterální spolupráce Mexika, Kanady a Spojených států
			2008–2014	Latinskoamerické země	Organizace kurzů
(7)	Národní komise pro chráněná území (Comisión Nacional de Áreas Naturales Protegidas, (CONANP))	Technická spolupráce	2008–2011	Mesoamerický biologický koridor	Finanční příspěvek
			2009–2010	Sředoamerická komise pro životní prostředí a rozvoj (Comisión Centroamericana de	Finanční příspěvek

				Ambiente y Desarrollo, CCAD)	
(7)	Národní komise pro výzkum a využití biodiverzity (Comisión Nacional para el Conocimiento y Uso de la Biodiversidad, CONABIO)	Vědecko-technická spolupráce	2010–2012	Honduras	Vyslání expertů
			2007–2011	Středoamerické země	Organizace mezinárodního kurzu
(7)	Ministerstvo životního prostředí a přírodních zdrojů (Secretaría de Medio Ambiente y Recursos Naturales, SEMARNAT)	Technická spolupráce	2012	Indonésie	Organizace kurzů, workshopů a seminářů
			2012	Jižní Korea	Organizace kurzů, workshopů a seminářů
			2011	Kolumbie	Organizace seminářů
			2008	Program pro životní prostředí Latinské Ameriky a	Organizace kurzů, workshopů a seminářů

				Karibiku (Programa de Medio Ambiente de América Latina y el Caribe)	
			2003	Ekvádor	Organizace kurzů, workshopů a seminářů
(7)	Ústav pro inženýrství – UNAM (Instituto de Ingeniería-UNAM)	Výzkum a vývoj technologií (R&D)	2011	Španělsko (Univerzita v Santiagu de Compostela)	Společný vědecký výzkum a sdílení poznatků
Obchodní politika a regulace (8)	Federální úřad pro ochranu spotřebitelů (Procuraduría Federal del Consumidor, PROFECO)	Technická spolupráce	2007–2009	Guatemala	Zprostředkování stáží
			2008	Egypt	Zprostředkování stáží
Civilní ochrana (9)	Národní centrum pro prevenci katastrof (Centro Nacional de	Vědecko-technická spolupráce	2003–2008	El Salvador	Vyslání expertů, poradenství

	Prevención de Desastres, CENAPRED)				
(9)	Ústav pro inženýrství – UNAM (Instituto de Ingeniería-UNAM)	Výzkumné studie a projekty technologického rozvoje	2011	Japonsko	Společný vědecký výzkum a sdílení poznatků
(9)	Mexická geologická služba (Servicio Geológico Mexicano, SGM)	Vědecko-technická spolupráce	Údaj nedostupn ý	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný
Zdraví (10)	Národní institut pro jaderný výzkum (Instituto Nacional de Investigaciones Nucleares, ININ)	Vědecko-technická spolupráce, školení	Údaj nedostupn ý	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný
(10)	Mexický institut sociálního zabezpečení (Instituto Mexicano del Seguro Social, IMSS)	Technická spolupráce	2009–2010	Kostarika	Společný vědecký výzkum
Potravinová bezpečnost (11)	Národní institut pro jaderný výzkum (Instituto Nacional de Investigaciones Nucleares, ININ)	Technická spolupráce, školení	Údaj nedostupn ý	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný

Lidská bezpečnost (12)	Mexická komise pro pomoc uprchlíkům (Comisión Mexicana de Ayuda a Refugiados, COMAR)	Humanitární pomoc	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný	Údaj nedostupný
Doprava a skladování (13)	Správa letišť a pomocných služeb (Aeropuertos y Servicios Auxiliares, ASA)	Technická spolupráce	2008–2010	Kuba	Vyslání expertů, poradenství
Bydlení (14)	Ústav pro inženýrství – UNAM (Instituto de Ingeniería-UNAM)	Výzkum a vývoj technologií (R&D)	2010	Kuba (Univerzita Central de las Villas)	Společný vědecký výzkum a vývoj
			2011	Belgie (Univerzita Mons)	Společný vědecký výzkum a sdílení poznatků

(Zdroj: AMEXCID – JICA 2012: 21–99)

Z údajů v tabulce č. 3 jsou bezpochyby patrné charakteristiky nových donorů. Přijímající země leží v drtivé většině ve Střední⁴² nebo Jižní Americe, případně v Karibiku (2). Zajímavé také je, že charakter spolupráce s dlouhodobými členy (DAC) OECD (Španělsko, Japonsko, Belgie) má výlučně charakter společného vědeckého výzkumu a následného sdílení poznatků, z čehož vyplývá snaha Mexika ze svých rozvojových aktivit rovněž profitovat (3). Kromě těchto zemí se Mexiko v relativně omezené míře angažovalo i na Blízkém východě (Egypt, Irák) nebo ve východní (Jižní Korea) a jihovýchodní (Indonésie) Asii. Spolupráce měla u těchto tří zemí výlučně formu technické spolupráce.

Z hlediska formy spolupráce jsou hojně využívány právě alternativní formy spolupráce (5), jako je vědecko-technická spolupráce nebo aktivity na poli vzdělávání. Nelze však říci, že by tyto nástroje byly v kontextu mexických rozvojových aktivit dominantní. V následující části, ve které se budu věnovat rozvojovým aktivitám z hlediska jejich finančního objemu, zjistíme, tyto výdaje sice tvoří mezi 10 – 20 % celkového objemu vynaložených prostředků, avšak je nutné se detailněji zaměřit na multilaterální výdaje (AMEXCID nedatována).

⁴² Mexické dokumenty často pro pojmenování regionu používají termín Mesoamerika.

Tabulka č. 5 – Shrnutí mexických rozvojových aktivit (2011–2016)

Sektor spolupráce		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Technická spolupráce	USD	20 479 751*	19 511 940*	9 805 179	8 900 960	8 091 981	6 746 356
	MXN	-	-	125 212 137	118 293 761	125 913 996	125 913 996
	PPP	-	-	15 623 758	14 846 328	15 265 890	13 425 871
Stipendia	USD	4 166 128	6 097 550	19 833 078	21 428 761	23 584 430	19 532 292
	MXN	-	-	253 268 404	284 788 232	373 770 770	364 550 697
	PPP	-	-	31 602 402	35 742 032	44 493 101	38 156 652
Příspěvky do mezinárodních organizací	USD	221 300 492	179 815 620	134 800 765	225 629 585	153 461 665	249 551 779
	MXN	-	-	1 721 405 774	2 998 617 179	2 432 091 159	4 657 634 410
	PPP	-	-	214 794 091	376 338 134	289 512 414	487 503 481
Humanitární pomoc	USD	3 309 713	640 115	1 000 000	6 850 000	363 342	433 346
	MXN	-	-	12 770 000	91 036 500	5 758 317	8 087 970
	PPP	-	-	1 593 419	11 425 435	685 461	846 548
Finanční spolupráce	USD	19 416 295	71 008 868	376 658 718**	16 560 749	14 475 146	5 000 000
	MXN	-	-	4 809 913 837	220 092 354	229 495 001	93 320 000
	PPP	-	-	600 175 131	27 622 448	27 308 021	6 767 582
Provoz AMEXCID	USD	-	-	6 212 512	9 285 296	7 085 130	6 649 789

	MXN	-	-	79 333 783	123 401 581	112 286 549	124 111 663
	PPP	-	-	9 899 135	15 487 379	13 366 419	12 990 472
Celkem	USD	268 672 379	277 073 094	548 310 253	288 655 351	207 061 693	287 913 563
	MXN	-	-	7 001 921 935	3 836 229 608	3 281 555 126	5 373 618 735
	PPP	-	-	873 687 935	481 461 756	390 631 307	562 690 606

(Zdroj AMEXCID nedatovánoa; AMEXCID nedatovánob; AMEXCID nedatovánoc; AMEXCID nedatovánod; AMEXCID nedatovánoe, údaje zaokrouhleny na celá čísla)

* V objemu výdajů na technickou spolupráci za roky 2011 a 2012 jsou už započítány také výdaje na provoz agentury AMEXCID a příspěvky do Společných fondů spolupráce (Mexiko–Chile a Mexiko–Uruguay). V roce 2011 činily výdaje na provoz AMEXCID 48,4 % výdajů, tedy 9 912 200 USD a v roce 2012 61,7 %, tedy 9 443 779 USD.

** V roce 2013 Mexiko do finanční spolupráce zahrnuje i odpustění dluhu Kuby ve výši 341 249 169 USD (AMEXCID nedatovánoc).

Při analýze údajů se zaměřím převážně na roky 2014–2016. Jak se patrně z tabulky č. 5, Mexiko ve vykazování rozvojových prostředků sjednotilo metodologii jejího výpočtu až od roku 2013. Údaje z roku 2013 jsou však zkresleny několikanásobným nárůstem objemu prostředků na finanční spolupráci, kterou způsobilo odpuštění dluhu kubánské vlády ve výši 341 249 169 USD (AMEXCID nedatovánoc). To samo o sobě odporuje regulacím OECD o tom, co lze jako ODA vykázat. Mimo to Mexiko odporuje normám OECD i v dalších aspektech finanční spolupráce; Mexiko totiž do celkové sumy v této kategorii zahrnuje i nevratné granty (resp. půjčky). I za předpokladu, že by všechny tyto prostředky byly vratné, u některých z nich (např. v roce 2015) není splněna podmínka financování minimálně 25 % objemu projektu (AMEXCID nedatovánoe).

Z údajů o objemu prostředků poskytovaných do multilaterálních mezinárodních je očividné, že tato kategorie tvoří zdaleka nejvýraznější položku v rozpočtu. Větší náklonost pro realizaci rozvoje multilaterální formou je však bližší tradičním donorům. Ačkoliv se v tomto případě de facto nedá říci, že Mexiko splňuje charakteristiky nového donora, je nutné přihlédnout k tomu, že za poslední tři roky dostupných údajů (2014–2016) tvořily povinné příspěvky v průměru přes cca 95 % celkového objemu prostředků (AMEXCID nedatovánoa; AMEXCID nedatovánoe; AMEXCID nedatovánod). Z hlediska objemu prostředků je sice Mexiko součástí systému multilaterálních mezinárodních organizací, avšak většina příspěvků povinně vyplývá už ze samotného členství.

Dalším aspektem mexické rozvojové politiky je její strategie. Mexiko, patrně po vzoru zemí OECD, připravuje víceleté plány – ten poslední je pro roky 2014–2018. Ve vymezení základních principů Mexiko zmiňuje prvky vymezené konceptem jiho-jihní spolupráce (2), jako například transparentnost, horizontální charakter kooperace, udržitelnost, vzájemnou odpovědnost za projekt nebo důraz na nevytváření závislosti příjemce na donorovi (Secretaría de Relaciones Exteriores 2014). Právě snahu o nevytváření vzájemné závislosti lze rovněž chápat jako projev odmítání zavedeného paradigmatu dárců DAC OECD (4), kteří svými

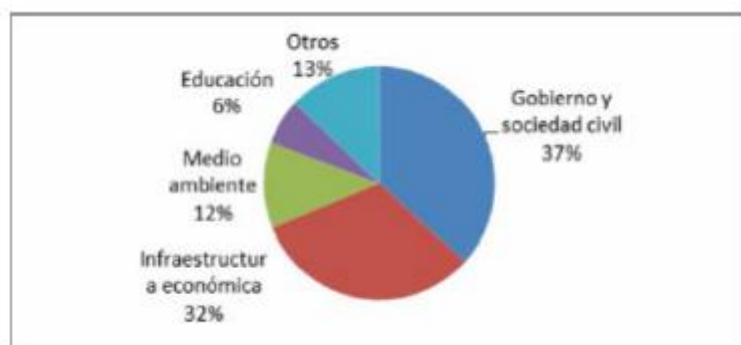
aktivitami historicky závislost vytvářeli. Jiho-jihní rozměr kooperace je rovněž patrný ze shrnutí geografických priorit mexického rozvoje. Jako poskytovatel pomoci se Mexiko orientuje primárně na Střední a zbytek Latinské Ameriky a Karibik. Až na posledním místě je zmíněna pomoc do nerozvinutých zemí Afriky a Tichomoří (Secretaría de Relaciones Exteriores 2014). Spolupráce v regionu se promítá i do charakteru zvláštních fondů spolupráce, které Mexiko spoluzakládá. Podle posledních informací je jich celkem 6, z toho 4 mají regionální rozměr. Výše jsem již zmínil Společný fond kooperace Chile–Mexiko a Chile–Uruguay (Fondo Conjunto de Cooperación México-Chile/Uruguay); kromě těchto dvou projektů také Mexiko přispívá do Mexického fondu pro OAS (Fondo México para la OEA) a Fondu Infrastruktury pro země Mesoameriky a Karibiku (Fondo de Infraestructura para Países de Mesoamérica y el Caribe) (AMEXCID 2016b).

V rámci rozvojových prostředků, které směřují do Mexika, je patrná duální pozice Mexika jako příjemce, který chce nastartovat svůj vlastní rozvoj (3). V obr. č. 7 vidíme, že většina prostředků směřuje do projektů z kategorií „Vláda a civilní společnost“ a „Infrastruktura a ekonomika“. Při rozboru se proto primárně zaměřím na aktivity v těchto dvou kategoriích. Mexiko se dlouhodobě potýká se společenskými problémy, jako je nízká úroveň vymahatelnosti práva, vysoká míra korupce, šedá ekonomika atd. (CIA World Factbook 2018b). Snaha vymýtit tyto problémy se tak promítá i do výběru strategických partnerů pro triangulární kooperaci. Mexiko mezi tyto strategické partnery řadí následující země: Německo, Brazílie, Jižní Korea, Chile, Španělsko, Francie, Spojené státy, Indonésie, Japonsko, Nizozemí, Spojené království, Singapur, Švýcarsko, Turecko, Uruguay a Nový Zéland (AMEXCID 2016b). Řada z těchto zemí se dlouhodobě umísťuje na předních příčkách indexů (např. Corruption Perception Index, Rule of Law Index, UNDP Education Index). Pro Mexiko, které se v těchto indexech pohybuje spíše ve spodní polovině, je proto logické s těmito zeměmi navazovat relativně úzké⁴³ vztahy a tím načerpat zkušenosti pro vlastní rozvoj, ačkoliv se jedná

⁴³ Úzké vztahy s vybranými evropskými zeměmi – Německem a Španělskem – ilustruje také vznik speciálních fondů spolupráce. U Německa jde o Společný fond mexicko-německé spolupráce (Fondo Conjunto de Cooperación México – Alemania), zatímco v případě Španělska vznikl Smíšený fond

zpravidla o projekty triangulární spolupráce, což však svědčí o naplnění další charakteristiky (5) nového donorství.

Obr. č. 7 – Přijaté rozvojové prostředky, Mexiko, 2012

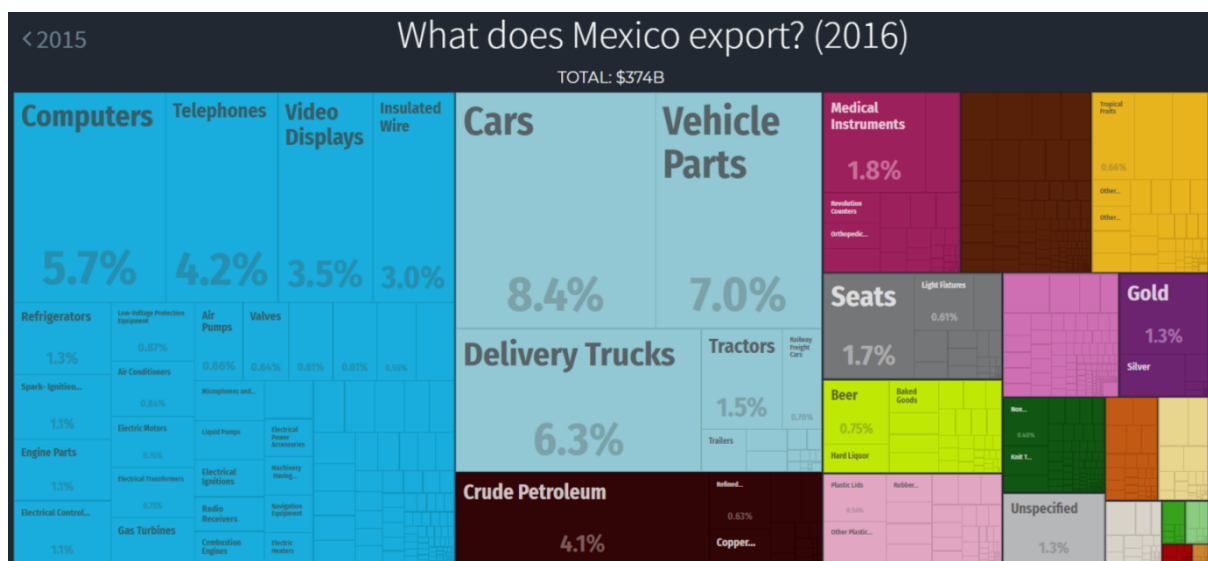


(Zdroj: Secretaría de Relaciones Exteriores 2014)

Ze strategických zemí bych rovněž zdůraznil ty země, které mohou Mexiku pomoci ve zkvalitnění jejich exportního zboží. Z obr. č. 8 je patrné, že nejvýznamnějšími exportními komoditami Mexika jsou automobily a jejich součástky, následovány elektronikou, stroji a jejími součástkami. Je tedy možné, že Mexiko rozvíjí vztahy (ať už bilaterální, nebo triangulární) s těmi zeměmi, které se mohou podělit o své know-how. Ve strategicky partnerských zemích totiž často sídlí nejvýznamnější světoví hráči v těch odvětvích, která jsou pro Mexiko klíčová – např. německé automobilky jako je Volkswagen Group, Daimler a BMW, případně japonská Toyota, Honda, Nissan nebo Suzuki. Nejinak je tomu i v ostatních klíčových sektorech, jako např. výroba elektroniky – prim hrají jihokorejský Samsung nebo LG, japonské Sony, Panasonic nebo Hitachi. Ve strojírenství jsou pak významnými hráči zejména německý Siemens, japonské Mitsubishi Heavy Industries, jihokorejský Hyundai Heavy Industries nebo švýcarský koncern ABB.

španělsko-mexické vědeckotechnické spolupráce (Fondo Mixto de Cooperación Técnica y Científica México – España) (AMEXCID 2016c).

Obr. č. 8. – Mexický export (2016)



(Zdroj: Observatory of Economic Complexity nedatovánoc)

Dalším odvětvím, ve kterém se Mexiko na poli rozvoje angažuje, ale ve kterém má zároveň zásadní nedostatky, je vzdělávání. Z výše zmíněných projektů „Escuelas de México“ je patrné, že vzdělání mělo historicky v rozvojové politice Mexika své místo. Z tabulky č. 4 pak vyplývá, že podstatná část rozvojových aktivit měla charakter organizace vzdělávacích kurzů nebo seminářů. Ze statistik OECD však vyplývá, že Mexiko je na tom v rámci OECD vůbec nejhůře co do podílu obyvatel terciárním vzděláním (16,8 % lidí ve věku 25–64). 63,4 % Mexičanů (ve věku 25–64 let) také dosáhla jen nižšího, než sekundárního (středoškolského) vzdělání (OECD 2018b). Snaha zlepšit svou vlastní situaci prostřednictvím rozvoje je z analýzy mexických rozvojových výdajů zřejmá – výdaje na vzdělávání (resp. stipendia) dlouhodobě tvoří druhou nejvyšší položku rozpočtu po platbách do mezinárodních organizací (viz tabulka č. 5). Rozvojové výdaje na vzdělání se navíc podobně jako charakter strategických partnerů Mexika orientují na obory kompatibilní s mexickým exportem. V posledních letech je totiž dominantním přispěvatelem na stipendijní programy Národní rada pro vědu a technologie (Consejo Nacional de Ciencia y Tecnología, CONACYT) (AMEXCID nedatována; AMEXCID nedatována). Z toho vyplývá, že Mexiko se snaží z těchto aktivit profitovat hned dvěma způsoby (3). Nejprve přilákáním

lidí s co možná nejvyšším vzděláním ve strategických oborech STEM⁴⁴ a následně transferem jejich know-how do primárních exportních sektorů. I v případě, že stipendista (v tomto případě myšleno stipendisty z klíčových regionů spolupráce, tedy zbytku Latinské Ameriky a Karibiku) opustí zemi a vrátí se do vlasti, přidaná hodnota pro Mexiko je potenciál stabilizace regionu prostřednictvím obecného zvýšení vzdělání nebo základ pro budoucí obchodní (a případně i jinou) spolupráci.

Charakteristiky nového donora se v případě Mexika projevují i v kontextu (vědecko)technické spolupráce. Je však nutné poukázat na poněkud zmatenou metodologii segmentace projektů vědecko-technické spolupráce. Projekty jsou rozděleny do čtyř kategorií, z nichž tři se vztahují k formě spolupráce – bilaterální, multilaterální a triangulární – zatímco poslední kategorií jsou regionální projekty, které svou charakteristikou k ostatním projektům „nezapadají“. Nadpoloviční většinu projektů vědeckotechnické spolupráce tvořily v posledních letech (pro nové donory charakteristické) bilaterální projekty. O potvrzení charakteristik nového donora svědčí také relativně vysoká míra projektů horizontální kooperace (5), regionální preference nebo participace formou triangulární kooperace (AMEXCID nedatovánoa; AMEXCID nedatovánoe; AMEXCID nedatovánod).

Tabulka č. 6 – Mexická technická spolupráce 2014–2016

	2014	2015	2016
Bilaterální	59,39 %	58,37 %	54 %
Multilaterální	20,61 %	13,88 %	17 %
Triangulární	8,18 %	17,14 %	15 %
Regionální	11,82 %	10,61 %	14 %
Horizontální (% všech projektů)	53,33 % (176 projektů)	44,9 % (110 projektů)	54,24 % (147 projektů)
Projekty řízené AMEXCID (% všech projektů)	68,18 % (225 projektů)	42,04 (103 projektů)	26,94 % (73 projektů)

⁴⁴ Věda, technologie, (strojní) inženýrství a matematika (Science, Technology, Engineering and Mathematics).

(Zdroj: AMEXCID nedatováno; AMEXCID nedatováno; AMEXCID nedatováno)

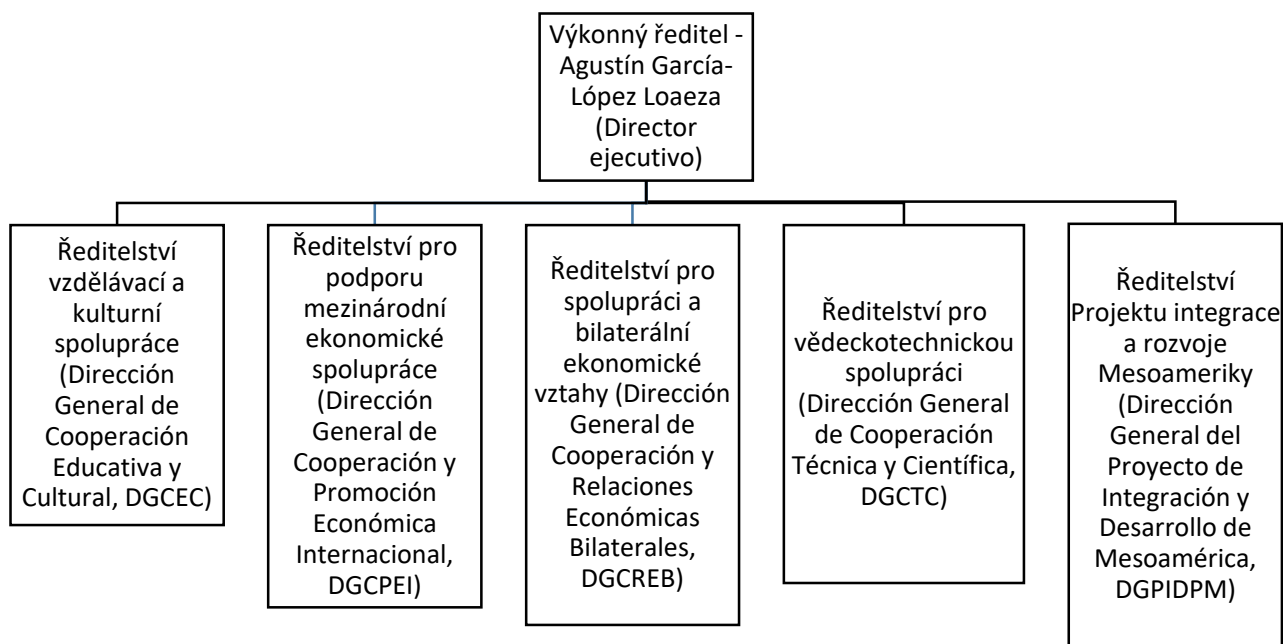
Z tabulky č. 6 je rovněž patrné, že postupem času ubývá těch projektů, které koordinuje rozvojová agentura AMEXCID. Na první pohled by se tak mohlo jevit, že se Mexiko odklání od „vnějších“ rozvojových témat k jiným otázkám. Tomu však odporuje celkový objem vydávaných rozvojových prostředků (viz tabulka č. 5), kde vidíme, že objem prostředků ve čtyřech z posledních šesti let rostl. Spíše však dochází k tomu, že roli AMEXCID přebírají specializované vládní agentury a Rady (např. výše zmíněný CONACYT), které realizují takové projekty, které mají vyšší potenciál „vnitřního“ rozvoje Mexika (3). Z dostupných údajů bohužel nejde dohledat, které instituce převzaly gesci zmíněných projektů.

Posledním analyzovaným prvkem mexické rozvojové politiky je struktura agentury AMEXCID (viz obr. č. 9). AMEXCID velmi často zdůrazňuje, že je formálně oddělena od ministerstva zahraničních věcí. Výkonného ředitele (director ejecutivo) agentury tak jmenuje přímo prezident země. Od května 2017 tento post zastává bývalý velvyslanec s více než třicetiletou praxí Agustín García López. Ten v minulosti mimo jiné působil jako velvyslanec v Kanadě (2016–2017), Francii (2013–2016) nebo také jako stálý zástupce Mexika při OECD (2007–2013) (AMEXCID nedatováno). Z tohoto politického resumé lze odvodit, že pro mexickou vládu jsou prioritní vztahy s nejvyspělejšími zeměmi světa, nikoliv s regionálními partnery. Ačkoliv se tak v zásadě nepotvrzuje regionální kritérium nového donora, lze usoudit, že Mexiko ve věci organizace rozvojové pomoci klade důraz na rozvojové prostředky směřující do Mexika (3), případně na obchodní vazby v rámci NAFTA.

Samotná organizační struktura vypovídá o prolínání konceptu nového donorství s agenturou AMEXCID. Z názvů jednotlivých odborů je opět patrné sémantické kritérium (1), které k mexickým aktivitám odkazuje jako ke „spolupráci“. Náplň práce těchto odborů dále potvrzuje přijetí některých charakteristik nového donora. Vidíme například důraz na vědeckotechnickou spolupráci (DGCTC) a bilaterální (ekonomické) vztahy (DGCREB) – těmto

bodům agenty AMEXCID totiž byly zřízeny samostatné odbory (5). Regionální orientace (2) je pak patrná ze samostatné existence odboru (resp. projektu) pro integraci a rozvoj Mesoameriky (DGPIDPM). Bližší informace k samotné činnosti těchto odborů nelze dohledat, nicméně se další prvky nového donorství odrážejí v charakteru některých oddělení těchto odborů. Například DGCTC má vlastní odbor specializující se na jiho-jihní spolupráci a aktivity v rámci Pacifické aliance. DGCREB pak má hned dva separátní odbory věnující se spolupráci s regionem Latinské Ameriky (Secretaría de Relaciones Exteriores nedatována; Secretaría de Relaciones Exteriores nedatována).

Obr. č. 9 – Organizační struktura AMEXCID



(Zdroj: AMEXCID: nedatovánog)

7. Závěr

Účelem této práce byla analýza rozvojových aktivit Chile a Mexika optikou teoretického konceptu tzv. nových donorů. Tento poněkud široký cíl jsem zarámoval prostřednictvím dvou výzkumných otázek – do jaké míry splňují tyto země kritéria nových donorů a jak moc jejich rozvojové aktivity odpovídají zavedenému rozvojovému paradigmatu OECD?

První výzvou této práce bylo vytyčení konkrétních kritérií nových donorů. V textu jsem několikrát naznačil, že ačkoliv je koncept nových donorů podle řady autorů jedním ze stěžejních určujících faktorů budoucnosti mezinárodního rozvoje, odborníci se zpravidla při zkoumání relativně široké množiny zemí, které lze za nové donory potenciálně považovat, zaměřují převážně na ty nejvýraznější hráče typu Číny, Indie nebo Brazílie. Tomu však následně odpovídají i analytická kritéria tohoto bádání, které ve větší či menší míře pracují s charakteristikami, které jsou specifické právě pro tyto velké hráče a je obtížné je aplikovat na menší země typu Chile nebo Mexika. Snažil jsem se proto vytvořit takový soubor kritérií, který by byl co možná nejuniverzálnější a dal se aplikovat i na země mimo platformu BRICS.

Pět kritérií, ze kterých jsem při zkoumání vycházel, tak má spíše obecný (místy až abstraktní) charakter, který sice umožňuje jejich aplikaci na širší spektrum zemí, ale na druhou stranu brání exaktnímu „prokázání“ či „neprokázání“ jednotlivých kritérií. Analýzu jsem tak pojal spíše jako kvalitativní rozbor rozvojové politiky Chile a Mexika na pozadí konceptu nového donora. Není totiž možné určit, jak moc musí vybraná země kritéria splňovat, aby ji mohla být přisouzen tento status.

První kritérium odkazuje na sémantické rozdíly oproti rétorice tradičních donorů z řad OECD. Chile i Mexiko se užívání termínů jako je „(rozvojová) pomoc“ nebo „donor“ důsledně vyhýbají v oficiálních dokumentech, zákonech, strategiích domácího i zahraničního rozvoje nebo v názvech rozvojových agentur a jim přímo podřízených institucí. Namísto toho volí terminologii jako je „spolupráce“, „poskytovatel“, „zprostředkovatel“, „rozvojový partner“ atd. Toto

kritérium je sice navenek nejvýraznější, avšak je nutné si uvědomit, že nelze žádným způsobem určit, kolikrát musí země ve své strategii rozvoje užít slovo z tradiční terminologie jako například „pomoc“. Strategie rozvojové pomoci obou zemí i další relevantní dokumenty samozřejmě na „pomoc“ v jistých pasážích odkazují, byť je myšlena ve významu humanitárních aktivit. Sémantická specifika možná nemohou potvrdit nebo vyvrátit, jestli země novým donorem je či nikoliv; nicméně mohou badatelům poskytnout východisko v tom, jak se daná země chce profilovat na mezinárodním poli. Na základě mé analýzy se proto domnívám, že Chile i Mexiko toto kritérium naplňují – patrně nejmarkantnějšími projevy tohoto kritéria jsou názvy rozvojových agentur AGCID a AMEXCID, kde tyto země odkazují ke „spolupráci“ namísto k „pomoci“, jak můžeme vidět v názvech nebo obecně rozšířených pojmenováních rozvojových agentur u některých členů DAC OECD (např. CzechAid, USAID, UKAID atd.)

Do druhého kritéria jsem promítl geografická specifika nového donora, konkrétně tendence k jiho-jihní spolupráci a směřování rozvojových prostředků k regionálním partnerům. U tohoto kritéria už bylo na základě geografických (Kam prostředky směřují?) a rozpočtových (Kolik prostředků země investuje?) snazší dobrat se konkrétních, kvantifikovatelných údajů pro následnou analýzu. Opět však narážíme na metodologické omezení v tom, že nelze určit, kolik prostředků musí do regionu a na jiho-jihní spolupráci směřovat, aby se země dala charakterizovat jako nový donor. Za vhodnou hranici pro potvrzení primární orientace na jiho-jihní, resp. regionální spolupráci lze považovat nadpoloviční většinu realizovaných aktivit. Obě země se ve svých strategiích rozvojové politiky k principům jiho-jihní spolupráce otevřeně hlásí a u obou zemí platí, že minimálně nadpoloviční většina rozvojových aktivit byla realizována v regionu nebo v některé z partnerských zemí globálního Jihu.

V rámci třetího kritéria jsem se zaměřil na duální pozici Chile a Mexika jako poskytovatelů a zároveň také příjemců rozvojových prostředků. K ověření faktu, že Chile a Mexiko jsou příjemci rozvojových prostředků, stačí nahlédnout do oficiálního seznamu příjemců rozvojové pomoci OECD, kde obě země

donečím figurovaly (Chile bylo vyjmuta k 1. 1. 2018). O přizpůsobování rozvojové politiky za účelem vlastního rozvoje však více svědčí prokázaný fakt, že obě země rozvíjely (nadstandardní) vztahy s těmi zeměmi – ať už z globálního Jihu nebo Severu – kde má spolupráce potenciál podpořit klíčové sektory daných ekonomik nebo zmírnit dopady specifických politicko-ekonomicko-historických okolností.

Čtvrté kritérium jsem formuloval s cílem zahrnout do analýzy fakt, že potenciální noví donoři historicky stáli mimo dvě hlavní ekonomicko-rozvojové instituce (OECD a RVHP), a proto v řadě případů neadoptovali metodologii OECD pro poskytování a vykazování prostředků na rozvoj. U obou zkoumaných zemí se prokázalo, že ačkoliv jsou řadu let členy OECD, vykazování v případě obou zemí zavedeným zvyklostem neodpovídá co do objemu vykázané pomoci nebo její formy. Jednou z výjimek, kdy aktivity Chile a Mexika ve své podstatě odpovídají vektorům nastaveným OECD je geografická distribuce pomoci – tedy že země, kam Chile a Mexiko směřují své aktivity, jsou na seznamu oficiálních příjemců rozvojové pomoci OECD. S ohledem na to, že tento seznam je velmi rozsáhlý, se jako pravděpodobnější jeví možnost, že Chile a Mexiko se při výběru destinací rozvojových prostředků řídí spíše vlastními zájmy než patrně tím nejobecnějším aspektem metodologie OECD.

Poslední kritérium relativně úzce souvisí s neukotvením nových donorů v OECD a jejich principech. Noví donoři často rozvojové aktivity realizují prostřednictvím alternativních forem spolupráce, nejčastěji bilaterální nebo triangulární formou. Jelikož jsem jako referenční formu pomoci použil definici ODA OECD, za alternativní formy spolupráce by se tak daly považovat všechny aktivity, které neodpovídají této definici. Z analýzy jasně vyplývá, že tyto alternativní formy spolupráce nejenže obě země pevně ukotvily ve svých rozvojových strategiích, ale i v praxi. Dobrým příkladem těchto praktik je výše zmíněný vzájemný chilsko-mexický rozvojový fond. Kromě toho, že se nejedná o úročnou půjčku a dle metodologie OECD tyto toky nelze považovat za ODA, v případě Chile tato jediná položka tvoří cca čtvrtinu celkového objemu výdajů na

rozvoj v daném období; s přihlédnutím k charakteru ostatních rozvojových výdajů tak Chile svou tendenci k alternativním formám spolupráce potvrzuje. U Mexika pak neochota k následování cesty OECD ilustruje fakt, že drtivá většina multilaterálních výdajů je povinná a na dobrovolné bázi se Mexiko angažuje pouze sporadicky. Obě země pak většinu smluvních rozvojových vztahů realizují bilaterální formou. Podobně jako v případě ostatních kritérií však není jasně definováno, jaký podíl prostředků musí být využit alternativními formami, avšak i zde lze operovat s nadpoloviční většinou aktivit nebo smluvních vztahů.

Z práce tak vyplývá, že Mexiko i Chile do jisté míry všechna kritéria nových donorů (vycházející z této práce) splňuje. Jedním z dalších přínosů, které z charakteru této práce vyplynuly, je možné otevření diskuse na téma naplňování těchto (a případně i jiných) kritérií nových donorů. Právě to, že tato práce zároveň analyzuje dva potenciální nové donory, dává výjimečnou příležitost porovnat plnění stejných kritérií dvěma různými zeměmi. Ačkoliv jsou určená kritéria „naplňována“, je zajímavé poukázat na vybrané podobnosti a odlišnosti rozvojových aktivit jednotlivých zemí a zavedených standardů OECD.

Prvním příkladem je samotné vykazování rozvojových prostředků. U obou zemí, vzhledem k historickým okolnostem, posloužily jako vhodné referenční body data založení rozvojových agentur a vstupu do OECD. Chile, které svou agenturu AGCID (resp. AGCI) založilo počátkem 90. let, od té doby zveřejňuje pouze velmi úzce vybrané segmenty rozvojových aktivit, ze kterých je nesmírně obtížné určit dlouhodobý charakter chilských rozvojových aktivit. Na tomto faktu nic nezměnil ani stále relativně nedávný vstup země do OECD. V jediném období, kdy Chile zveřejnilo konsolidované a hlavně víceleté shrnutí rozvojových aktivit, však země předložila výsledky, které jak obsahem, tak formou naprosto odporují metodice OECD. Tematické (ale i geografické) okruhy, do kterých prostředky směřovaly, jsou definovány velmi vágně a nelze z nich proto vyčíst, jak konkrétně byly prostředky využity, což dává prostor pro již zmíněné kontroverzní praktiky donorů stojících mimo DAC OECD, jako například umělé nadhodnocení objemu rozvojových prostředků tím, že země vykáže i ty toky, které odporují pravidlům

definice ODA dle OECD. V práci jsem navíc z některých konkrétních vykázaných toků tyto praktiky přímo prokázal (např. Společný fond Chile-Mexiko).

Mexiko je oproti Chile ve formě vykazování relativně více disciplinované – od založení rozvojové agentury v roce 2011 země každoročně (a až na formální změnu metodologie pro výpočet vykazovaných objemů také jednotně) vydává ucelené výsledky realizovaných rozvojových aktivit. Ani Mexiko však při vykazování nebere ohled na zavedený standard OECD, jehož je členem od roku 1994. Mexiko namísto geografického vymezení vynaložených prostředků (některé) své aktivity strukturuje podle toho, která vládní nebo nevládní instituce rozvojový projekt financovala. Vidíme tedy, že noví donoři vstupem (resp. členstvím) do OECD nemají zájem a díky absenci vynucovacích opatření de facto ani povinnost svou činnost ve vztahu k OECD harmonizovat. Databáze OECD a skupiny Světové banky navíc jakékoliv údaje o poskytovaných rozvojových prostředcích Chile a Mexika zcela postrádají, což jen potvrzuje specifickou pozici těchto zemí ve vztahu k „tradičním“ rozvojovým institucím.

Jedním z dalších aspektů, kde se Chile a Mexiko ve svém postupu shoduje a zároveň se obě země vymykají metodice OECD, je nevykazování soukromých nebo ostatních toků rozvojových prostředků (Private flows nebo Other official flows). OECD však tyto prostředky vykazuje, byť je nezařazuje do segmentu ODA. U některých zemí přitom tyto prostředky mohou až několikanásobně převýšit objem ODA. Je téměř jisté, že Chile a Mexiko soukromé investice v nějaké formě poskytuje, vzhledem k nejasnému vykazování však nelze určit, jestli jsou tyto toky ve výkazu nějakým způsobem reflektovány, či nikoliv. Webové statistiky rozvojových agentur Chile a Mexika tyto toky nikde nezmiňují.

Jednu z možností, jak by OECD mohlo Chile a Mexiko přimět k většímu respektování jejich metodologie, vidím v oblasti triangulární spolupráce. Z práce je patrné, že noví donoři jsou ochotní tuto formu spolupráce využívat, ať už za účelem zlepšení vlastní životní úrovně, nebo de facto rozvoje celého regionu za prostředky OECD. Hlavní triangulární partneři – Německo, Japonsko, Francie nebo Spojené království – by tak mohli participaci v těchto formách spolupráce

podmínit právě dodržováním metodologie vykazování ODA. Bude však obtížné předpokládat, jak budou noví donoři, pro které je podmiňování rozvoje reformami alfou a omegou celého konceptu rozvoje, svolní k takové situaci.

Objemy rozvojových prostředků Chile a Mexika v procentuálním vztahu k HDP dále ilustrují nesoulad s principy OECD. Je však pravda, že ani někteří členové DAC OECD rozvojovou výdajovou hranici 0,7% HDP nerespektují. V práci však bylo ilustrováno, že i ti objemově nejmenší přispěvatelé v rámci DAC Chile a Mexiko dlouhodobě a výrazně překonávají. Stejně tak bylo ilustrováno, že Chile a Mexiko nemůže argumentovat slabou ekonomickou pozicí, jelikož v některých případech mají tyto země vyšší HDP per capita než členové DAC OECD.

V politickém ukotvení rozvojových aktivit se Chile a Mexiko rovněž rozcházejí. Zatímco Chile svou agenturu přímo podřídilo správě ministerstva zahraničních věcí, čímž se rozvojová politika stala oficiálním komponentem chilské zahraniční politiky, Mexiko se rozhodlo rozvoj od zahraniční politiky formálně separovat.

Zajímavé je také sledovat profilaci rozvojových aktivit Chile a Mexika ve vztahu k jejich personálnímu obsazení nejvyšších postů. Chilskou AGCID řídí bývalý diplomat se zkušenostmi z řady velvyslaneckých misí v zemích regionu nebo regionálních organizací (OAS). U Chile je tak v rozvoji patrná orientace směrem ven ze země ke spolupráci s regionálními partnery. Mexiko však zvolilo naprosto opačnou trajektorii tím, že na post výkonného ředitele AMEXCID jmenovalo diplomata se zkušenostmi z ambasadorských postů v zemích globálního Severu a také přímo z OECD. Z tohoto rozhodnutí vyplývá spíše primární orientace na čerpání rozvojových prostředků a následného vnitrostátního rozvoje. V retrospektivě k historickým a také ekonomickým rozdílům obou zemí je mexická orientace na vlastní rozvoj pochopitelná.

Z analýzy geografických vektorů chilských a mexických aktivit lze také vyčíst, jaké státy jsou (pro středoamerické a jihoamerické donory) prioritními

rozvojovými regiony. Vzhledem k metodologickým rozdílům ve vykazování Chile a Mexika nebo odlišným formám spolupráce je potřeba tento závěr důkladně kriticky zhodnotit; navíc by pro větší přesnost (resp. úplnost) bylo vhodné do této analýzy vzít v potaz také aktivity Brazílie jako významného regionálního dárce. Na druhou stranu by mohlo zahrnutí Brazílie, vzhledem k jejímu členství v BRICS a dalším specifickým, výsledky neúměrně zkreslit a tím pádem znehodnotit. Chilská a mexická rozvojová politika se setkává v následujících zemích – Argentina, Peru, Kolumbie, Ekvádor, Guatemala, Paraguay, Uruguay, Kostarika, Guatemala a Honduras. Oproti zvyklostem OECD, které má tendenci spolupracovat spíše se zeměmi nízké ekonomické úrovně potýkající se s vyšší mírou chudoby, se v aktivitách Chile a Mexika tento styl neprojevuje. Vidíme spolupráci s relativně rozvinutými zeměmi stejně tak jako se zeměmi nižší ekonomické úrovně. Pro členy OECD je dlouhodobě jedním z klíčových rozvojových regionů oblast (subsaharské) Afriky, nicméně Chile a Mexiko, ačkoliv jsou rovněž členy OECD, v tomto regionu téměř žádná partnerství nenavazují a zaměřují se primárně na rozvoj vlastního regionu.

8. Seznam zdrojů a literatury

Acharya, A. (2016). Studying the Bandung conference from a Global IR perspective. *Australian Journal of International Affairs* 70 (4), s. 342–357.

AGCI (1993). *Organización y Desarrollo de la Cooperación Internacional de Chile 1990 – 1993* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/DOCS_DIGITALIZADOS/Organizacion_desarrollo_coop_int_1990_1993.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (1995). *Instructivo Presidencial para la gestión de la Cooperación Internacional en Chile* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/Instructivo_Presidencial_Gestion_CoopInt_Chile.pdf, 24. 3. 2018).

AGCI (1997). *Conclusiones del Primer Encuentro de Cooperación Internacional del Sector Público* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/DOCS_DIGITALIZADOS/Encuentro_cooperacion_internacional_sector_publico_1997.pdf, 12. 3. 2018).

AGCI (1998a). *La Cooperación Triangular de Chile* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/cooperacion_triangular_chile_1998.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (1998b). *La Cooperación Alemana* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/la_cooperacion_alemana.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (1998c). *La Cooperación Japonesa* ([https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/la_cooperacion_japonesa%20\(1\).pdf](https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/la_cooperacion_japonesa%20(1).pdf), 13. 3. 2018).

AGCI (1999). *La política de Cooperación Internacional de Chile, periodo 1999 – 2000*

(https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/DOCS_DIGITALIZADOS/Politica_cooperacion_int_Chile_1990_2000.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (2006). *Principales Hitos Políticos y Administrativos Periodo 2000 – 2005* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/principales_hitos_politicos_y_administrativos_periodo_2000_2005.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (2010a). *Informe Estadístico: Cooperación otorgada por Chile a Países Prioritarios y en Áreas Temáticas Estratégicas 2006-2009* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/informe_final_2006_2009.pdf, 13. 3. 2018).

AGCI (2010b). *Balance – Agencia de Cooperación Internacional de Chile – Gobierno Presidenta Michelle Bachelet 2006 – 2010* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/bgi/balance_agci_2006_2010.pdf, 14. 4. 2018)

AGCI (2012). *La Cooperación Triangular en América Latina y Chile; 2006-2010: Tendencias, Actores y Prioridades* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/otros/tendencias1.pdf, 14. 4. 2018).

AGCI (nedatováno). *¿Qué es el Fondo?* (https://www.agci.cl/fondo_chile_mexico/que_es.html, 14. 3. 2018).

AGCID (2015a). *Estrategia de Cooperación Internacional Chilena para el Desarrollo 2015-2018* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/ESTRATEGIA_DE_COOPERACION_INTERNACIONAL_CHILENA_PARA_EL_DESARROLLO.pdf, 13. 3. 2018).

AGCID (2015b). *Política y Estrategia de Cooperación Internacional Chilena para el Desarrollo* (<http://fondochile.cl/wp-content/uploads/2016/02/POLITICA-Y-ESTRATEGIA-DE-COOPERACION-INTERNACIONAL-CHILENA-PARA-EL-DESARROLLO.pdf>, 1. 3. 2018).

AGCID (nedatovánoa). *Nuestra Historia* (<https://www.agci.cl/index.php/acerca-de-agci/nuestra-historia>, 12. 3. 2018).

AGCID (nedatovánob). *Acuerdos de Cooperación* (<https://www.agci.cl/index.php/acciones-para-el-desarrollo/acuerdos-de-cooperacion>, 3. 4. 2018).

AGCID (nedatovánoc). *Equipo de Trabajo* (<https://www.agci.cl/index.php/acerca-de-agci/quienes-somos/equipo-de-trabajo>, 4. 4. 2018).

AGCID (nedatovánod). *Consejo* (<https://www.agci.cl/index.php/acerca-de-agci/quienes-somos/consejo>, 4. 4. 2018).

AGCID (nedatovánoe). *Director Ejecutivo* (<https://www.agci.cl/index.php/acerca-de-agci/quienes-somos/director-ejecutivo>. 4. 4. 2018).

Alvarez, S. – Flores, J. (2013). Financiamiento al comercio exterior y la década perdida de América Latina. *Actualidad Económica* 23 (81), s. 11–21.

AMEXCID (2016a). *Sistema Mexicano de Cooperación Internacional para el Desarrollo* (<https://www.gob.mx/amexcid/acciones-y-programas/sistema-mexicano-de-cooperacion-internacional-para-el-desarrollo-29328>, 30. 3. 2018).

AMEXCID (2016b). *¿Con quién y cómo cooperamos?* (<https://www.gob.mx/amexcid/acciones-y-programas/donde-y-con-quien-cooperamos-29337>, 11. 4. 2018).

AMEXCID (2016c). *Mecanismos conjuntos de financiamiento* (<https://www.gob.mx/amexcid/acciones-y-programas/fondos-de-cooperacion-internacional-para-el-desarrollo?idiom=es>, 11. 4. 2018).

AMEXCID (2018). *Catálogo de Capacidades Mexicanas 2018 – Sectores* (<https://capacidades.sre.gob.mx/catalogo/sector>, 7. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánoa). *Cooperación Internacional para el Desarrollo otorgada por México en 2016* (<https://infoamexcid.sre.gob.mx/amexcid/ccid2016/index.html>, 7. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánob). *Cuantificación de la Cooperación Internacional para el Desarrollo: Estimación de la Cooperación ofrecida por México en 2011 y 2012* (<https://transparencia.sre.gob.mx/amexcid/images/stories/transparencia/Informe-cuantifica-CID-AMEXCID-2011-2012.pdf>, 8. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánoc). *Cooperación Internacional para el Desarrollo Otorgada por México en 2013* (<https://infoamexcid.sre.gob.mx/amexcid/ccid2013/index.html>, 11. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánod). *Cooperación Internacional para el Desarrollo Otorgada Por México en 2014* (<https://infoamexcid.sre.gob.mx/amexcid/ccid2014/index.html>, 11. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánoe). *Cooperación Internacional para el Desarrollo Otorgada por México en 2015* (<https://infoamexcid.sre.gob.mx/amexcid/ccid2015/index.html>, 11. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánof). *Embajador Agustín García-López* (<https://www.gob.mx/amexcid/estructuras/embajador-agustin-garcia-lopez>, 14. 4. 2018).

AMEXCID (nedatovánog). *Directorio Ampliado* (<https://www.gob.mx/amexcid/estructuras/amexcid-directorio-ampliado>, 14. 4. 2018).

AMEXCID – JICA (2012). *Catálogo de Capacidades Mexicanas de Cooperación Internacional para el Desarrollo 2012* (<https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/109702/catalogo-de-capacidades-mexicanas-de-cid-2012.pdf>, 7. 4. 2018).

Arellano, L. (1994). El ingreso a la OCDE. *Revista Mexicana de Política Exterior* 44, s. 190–198.

BBC (nedatováno). *Contrasts in development* (<https://www.bbc.com/education/guides/zq8gj6f/revision/1>, 14. 2. 2018).

Bergamaschi, I. – Moore, P. – Tickner, A. eds. (2017). *South–South Cooperation Beyond the Myths: Rising Donors, New Aid Practices?* (London: Palgrave Macmillan).

Blak, J. – Callan, P. – Thomas, A. (2013). Emerging Voices: Callan, Blak, and Thomas on the Landscape of Emerging Aid Donors. *Council on Foreign Relations*. 2. 4. 2013 (<https://www.cfr.org/blog/emerging-voices-callan-blak-and-thomas-landscape-emerging-aid-donors>, 5. 2. 2018).

Braude, W. – Thandrayan, P. – Sidiropoulos, E. (2008). Emerging Donors in International Development Assistance: The South Africa Case. *South African Institute of International Affairs* (<https://www.idrc.ca/sites/default/files/sp/Documents%20EN/Case-of-South-Africa.pdf>, 25. 2. 2018).

Brinke, K. (2013). The Mexican 1982 debt crisis: Economic Report. *Rabobank*. 19. 9. 2013 (<https://economics.rabobank.com/publications/2013/september/the-mexican-1982-debt-crisis/>, 13. 4. 2018).

Cámara de Diputados (1995). *Plan Nacional de Desarrollo 1995–2000* (<http://zedillo.presidencia.gob.mx/pages/pnd.pdf>, 29. 3. 2018).

Carnegie, J. – Howes, K. eds. (2003). *Mexican-American War* (Detroit: UXL).

Chin, G. – Quadir, F. (2012). Introduction: rising states, rising donors and the global aid regime. *Cambridge Review of International Affairs* 25 (4), s. 493–506.

CIA World Factbook (2018a). *Chile* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>, 11. 4. 2018).

CIA World Factbook (2018b). *Mexico* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html>, 11. 4. 2018).

Cisneros, A. – González, C. (2003). Manual de Organización de la Embajada de México en Japón. *Secretaría de Relaciones Exteriores* (<https://sre.gob.mx/images/stories/docnormateca/manexte/embajadas/MOEMJapan.pdf>, 17. 3. 2018).

Cordua, J. (2010). ¿Qué gana Chile con entrar a la OCDE?. *Educación Chile* (<http://www.educarchile.cl/ech/pro/app/detalle?id=201845>, 24. 3. 2018).

Davies, P. (2008). *Aid Effectiveness and Non-DAC Providers of Development Assistance*. [konference] Accra: Third High Level Forum on Aid Effectiveness.

Davies, P. (2010). *A Review of the Roles and Activities of New Development Partners* (<http://documents.worldbank.org/curated/en/824291468330960846/pdf/538660NWP0CFPW10Box345632B01PUBLIC1.pdf>, 25. 2. 2018).

Delgado, D. – Dueñas, C. (2015). Los Países Latinoamericanos de Renta Media Alta y su influencia en la configuración del régimen de la Cooperación Internacional para el Desarrollo. *Revista Internacional de Cooperación y Desarrollo* 2 (1), s. 171–198.

Development Initiatives (2010). *Humanitarian aid in the DAC context*. 8. 7. 2010 (<http://devinit.org/post/humanitarian-aid-in-the-dac-context/>, 17. 2. 2018).

DOF 06-04-2011 (2011). Ley de Cooperación Internacional para el Desarrollo, ve znění pozdějších předpisů.

DOF 05-02-1917 (1917). Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, ve znění pozdějších předpisů.

Elayah, M. (2016). Lack of foreign aid effectiveness in developing countries between a hammer and an anvil. *Contemporary Arab Affairs* 9 (1), s. 82–99.

- Encyclopaedia Britannica (2018). *Pastry War* (<https://www.britannica.com/event/Pastry-War>, 13. 4. 2018).
- Eriksen, T. (2015). Concepts of the Global South. *University of Cologne – Global South Studies Center* (http://kups.ub.uni-koeln.de/6399/1/voices012015_concepts_of_the_global_south.pdf, 24. 2.2018).
- Escobar, F. (2010). Análisis de la actuación de Chile en la Cooperación Internacional para el Desarrollo en sus modalidades Sur-Sur y triangular. *Universidad Complutense de Madrid – Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación* (https://www.ucm.es/data/cont/docs/599-2013-11-16-Documento_de_trabajo_n18-2.pdf, 12. 3. 2018).
- Fillooy, E. (2000). La política mexicana de cooperación internacional. *Revista Mexicana de Política Exterior* 61, s. 248–267.
- Fischer, B. (2014). Breve historia de la cooperación internacional de México (1900-2000). *Revista Mexicana de Política Exterior* 102, s. 29–53.
- Flores, V. (1994). El ingreso de México a la OCDE. *Comercio Exterior* 44 (6), s. 517–523.
- Fuchs, A. – Vadlamannati, K. (2013). The Needy Donor: An Empirical Analysis of India’s Aid Motives. *World Development* 44, s. 110–128.
- Gills, B. – Gray, K. (2016). South–South cooperation and the rise of the Global South. *Third World Quarterly* 37 (4), s. 557–574.
- Glennie, J. (2011). Should donors give money to countries with poor human rights?. *The Guardian*. 11. 11. 2011 (<https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/nov/11/donor-money-tied-to-human-rights>, 13. 3. 2018).
- Gutiérrez, A. – Jaimovich, D. (2017). A New Player in the International Development Community? Chile as an Emerging Donor. *Development Policy Review* 35 (6), s. 839–858.

- Han, C. (2017). Trilateral cooperation with China: Sharing China's Development Experience through Innovative Partnerships. *UNDP* (http://www.cn.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/UNDP-%20CH-%20SSC-%202017-Discussion%20Paper_Trilateral%20Cooperation%20with%20China.pdf, 3. 3. 2018).
- IADB (2018). *Mexico: strategy and office* (<https://www.iadb.org/en/countries/mexico/strategy-office>, 13. 4. 2018).
- IMF (2018). *GDP per capita, current prices* (<http://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>, 24. 2. 2018).
- Johnson, A. – Martin, M. – Versailles, B. (2008). Background study for the Development Cooperation Forum: Trends in South-South and triangular development cooperation. *ECOSOC* (http://www.un.org/en/ecosoc/docs/pdfs/south-south_cooperation.pdf, 3. 3. 2018).
- Kilama, E. (2016). The influence of China and emerging donors aid allocation: A recipient perspective. *China Economic Review* 38, s. 76–91.
- Kim, S. – Lightfoot, S. (2011). Does 'DAC-Ability' Really Matter? The emergence of non-DAC Donors: Introduction to Policy Arena. *Journal of International Development* 23 (5), s. 711–721.
- Kragelund, P. (2008). The Return of Non-DAC Donors to Africa: New Prospects for African Development?. *Development Policy Review* 26 (5), s. 555–584.
- Kragelund, P. (2011). Back to BASICS? The Rejuvenation of Non-Traditional Donors' Development Cooperation with Africa. *Development and Change* 44 (2), s. 585–607.
- Lallande, J. (2014). La cooperación internacional para el desarrollo de México: Un análisis de sus acciones, institucionalización y percepciones. *Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales* 59 (222), s. 51–86.

- Lallande, J. (2015). Mexico's Role in Development Cooperation: Bridging North and South. *United Nations University – Centre for Policy Research* (http://collections.unu.edu/eserv/UNU:3327/unu_cpr_mexico_dev.pdf, 30. 3. 2018).
- Lätt, J. (2011). Mexico as an »Emerging Donor«. *European Association of Development Research and Training Institutes* (http://edc2020.eu/fileadmin/publications/EDC2020_-_Policy_Brief_No_18_-_Mexico_as_an__Emerging_Donor_.pdf, 6. 2. 2018).
- Lattimer, C. – Swithern, S. (2017). Global Humanitarian Assistance Report 2017. *Development Initiatives* (<http://devinit.org/wp-content/uploads/2017/06/GHA-Report-2017-Full-report.pdf>, 17. 2. 2018).
- Lewis, M. – Wigen, K. (1997). *The Myth of Continents: A Critique of Metageography* (Berkeley: University of California Press).
- Manning, R. (2006). Will 'Emerging Donors' Change the Face of International Co-operation?. *Development Policy Review* 24 (4), s. 371–385.
- Mawdsley, E. (2012). *From Recipients to Donors: Emerging Powers and the Changing Development Landscape* (London: Zed Books).
- Mawdsley, E. – McEwan, C. (2012). Trilateral Development Cooperation: Power and Politics in Emerging Aid Relationships. *Development and Change* 43 (6), s. 1185–1209.
- McLeod, H. (2011). Regional Integration and the Role of Donors. *South African Regional Poverty Network* (https://sarpn.org/documents/d0000594/Donors_McLeod.pdf, 13. 3. 2018).
- Meneses, R. (1996). Cooperación Horizontal: La Fuerza de la Solidaridad. *Revista Chilena Cooperación* (https://www.agci.cl/images/centro_documentacion/DOCS_DIGITALIZADOS/Revista_AGCI_junio_1996.pdf, 13. 3. 2018).

Modi, R. ed. (2011). *South–South Cooperation: Africa on the Centre Stage* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Muhr, T. (2016). Beyond ‘BRICS’: ten theses on South–South cooperation in the twenty-first century. *Third World Quarterly* 37 (4), s. 630–648.

Naím, M. (2009). Rogue Aid. *Foreign Policy*. 15. 10. 2009 (<http://foreignpolicy.com/2009/10/15/rogue-aid/>, 5. 2. 2018).

Observatory of Economic Complexity (nedatovánoa). *What is the trade balance for Chile? (1995-2016)* (<http://atlas.media.mit.edu/qbp0az>, 24. 3. 2018).

Observatory of Economic Complexity (nedatovánob). *What is the trade balance for Mexico? (1980-2016)* (<http://atlas.media.mit.edu/0sop2o>, 7. 4. 2018).

Observatory of Economic Complexity (nedatovánoc). *What does Mexico export? (2016)* (https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/mex/all/show/2016/, 11. 4. 2018).

OECD (2008). *Is it ODA? – Factsheet* (<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/new/development-finance-standards/IsitODA.pdf>, 17. 2. 2018).

OECD (2009). *15 años de México en la OCDE* (<https://www.oecd.org/centrodemexico/15aosdemexicoenlaocde.htm>, 30. 3. 2018).

OECD (2013). *TRIANGULAR CO-OPERATION: What’s the literature telling us?* (<https://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/OECD%20Triangluar%20Co-operation%20Literature%20Review%20June%202013.pdf>, 3. 3. 2018).

OECD (2015). *Official development assistance – definition and coverage* (<http://www.oecd.org/development/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>, 17. 2. 2018).

OECD (2016). *DAC member profile: Korea* (<http://www.oecd.org/dac/korea.htm>, 14. 2. 2018).

OECD (2017a). *Development Co-operation Report 2017* (https://read.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2017_dcr-2017-en, 6. 2. 2018).

OECD (2017b). *ODA Casebook on Conflict, Peace and Security Activities* ([http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DCD/DAC\(2017\)22/FINAL&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DCD/DAC(2017)22/FINAL&docLanguage=En), 17. 2. 2018).

OECD (2017c). *List of ODA-eligible international organisations* (http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/SingleTable_July%202017_2016%20flows.xls, 18. 4. 2018).

OECD (2018a). *OECD Data – Net ODA* (<https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>, 14. 3. 2018).

OECD (2018b). *OECD Data – Adult education level* (<https://data.oecd.org/eduatt/adult-education-level.htm#indicator-chart>, 11. 4. 2018).

OECD (2018c). *OECD Data – Income inequality* (<https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>, 13. 4. 2018).

OECD (2018d). *OECD Data – Women in politics* (<https://data.oecd.org/inequality/women-in-politics.htm#indicator-chart>, 13. 4. 2018).

OECD (2018e). *Geographical Distribution of Financial Flows to Developing Countries 2018* (https://www.keepeek.com//Digital-Asset-Management/oecd/development/geographical-distribution-of-financial-flows-to-developing-countries-2018_fin_flows_dev-2018-en-fr, 14. 3. 2018).

OECD (nedatováno). *DAC List of ODA Recipients 2014–2017* (<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm>, 30. 3. 2018).

Park, K. (2010). New Development Partners and a Global Development Partnership. In: Kharas, H. – Woojin, J. – Makino, K. eds., *Catalyzing Development: A New Vision for Aid* (https://www.interaction.org/sites/default/files/catalyzing%20development_master%20file_nov%202010.pdf, 25. 2. 2018).

Petrikova, I. (2016). Promoting 'good behaviour' through aid: do 'new' donors differ from the 'old' ones?. *Journal of International Relations and Development* 19 (1), s. 153–192.

Piknerová, L. (2014). Jihoafrická republika: Nový donor. *Mezinárodní vztahy* 49 (1), s. 59–82.

Quadir, F. (2013). Rising Donors and the New Narrative of 'South–South' Cooperation: what prospects for changing the landscape of development assistance programmes?. *Third World Quarterly* 34 (2), s. 321–338.

Robledo, C. (2015). New donors, same old practices? South-South Cooperation of Latin American emerging donors. *Bandung: Journal of the Global South* 2 (3).

Rowlands, D. (2008). Emerging Donors in International Development Assistance: A Synthesis Report. *Carleton University – Norman Paterson School of International Affairs* (<https://www.idrc.ca/sites/default/files/sp/Documents%20EN/donors-international-development-synthesis-report.pdf>, 10. 3. 2018).

Royal Geographical Society (nedatováno). *A 60 SECOND GUIDE TO... The Global North/South Divide* (<https://www.rgs.org/CMSPages/GetFile.aspx?nodeguid=9c1ce781-9117-4741-af0a-a6a8b75f32b4&lang=en-GB>, 24. 2. 2018).

Sáez, R. (2010). La OCDE y el ingreso de Chile. *Estudios Internacionales* 166, s. 93–112.

Salvedra, T. – Schwarz, T. – Tappe, O. – Wolvers, A. (2015). Concepts of the Global South. *University of Cologne – Global South Studies Center*

- (http://kups.ub.uni-koeln.de/6399/1/voices012015_concepts_of_the_global_south.pdf, 24. 2.2018).
- Schiere, R. (2014). The Impact of China on the Donor Landscape in African Fragile States. *IDS Bulletin* 45 (4), s. 46–56.
- Secretaría de Relaciones Exteriores (2014). *Programa de Cooperación Internacional para el Desarrollo 2014-2018* (<http://sre.gob.mx/images/stories/marconormativodoc/nor2014/dof300414.pdf>, 1. 4. 2018).
- Secretaría de Relaciones Exteriores (nedatovánoa). *Directorio – Dirección General de Cooperación y Relaciones Económicas Bilaterales* (<https://directorio.sre.gob.mx/index.php/oficinas-centrales/direccion-general-de-cooperacion-y-relaciones-economicas-bilaterales>, 14. 4. 2018).
- Secretaría de Relaciones Exteriores (nedatovánob). *Directorio – Dirección General de Cooperación Técnica y Científica* (<https://directorio.sre.gob.mx/index.php/oficinas-centrales/direccion-general-de-cooperacion-tecnica-y-cientifica>, 14. 4. 2018).
- Semrau, F. – Thiele, R. (2017). Brazil's Development Cooperation: Following in China's and India's Footsteps?. *Journal of International Development* 29 (3), s. 287–307.
- Share The World Resources (2006). *The Brandt Report: A Summary*. 31. 1. 2006 (<https://www.sharing.org/information-centre/reports/brandt-report-summary>, 18. 2. 2018).
- Stahl, A. (2012). Trilateral development cooperation between the European Union, China and Africa: What prospects for South Africa? *Stellenbosch University* (http://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/70766/ccs_discussion_paper_4_2012_trilateral_development_cooperation_between_eu_china%20africa.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 3. 3. 2018).

Stojanov, R. a kol. (nedatováno). *Historický vývoj pojmu rozvoj ve světě* (<http://www.rozvojovka.cz/rozvoj>, 13. 3. 2018).

The Economist (2016). *Misplaced charity*. 11. 6. 2016 (<https://www.economist.com/news/international/21700323-development-aid-best-spent-poor-well-governed-countries-isnt-where-it>, 13. 3. 2018).

The Reality of Aid Management Committee (2010). *South-South Development Cooperation: A challenge to the aid system?* (<http://www.realityofaid.org/wp-content/uploads/2013/02/ROA-SSDC-Special-Report1.pdf>, 10. 3. 2018).

Udvari, B. (2014). Realignment in international development cooperation: Role of emerging donors. *Society and Economy* 36 (3), s. 407–426.

Ulfgard, R. – López, L. (2017). In search of making a difference: Mexico in the OECD international development co-operation architecture. *Development Policy Review* 35 (52), s. 287–302.

Woods, N. (2008). Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance. *International Affairs* 84 (6), s. 1205–1221.

World Bank (2018). *GDP per capita indicator (current US\$)* (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?contextual=region&end=1990&locations=CL&start=1970>, 13. 3. 2018).

9. Resumé

The main goal of this thesis is to analyse development policies of Chile and Mexico from the perspective of the theoretical concept of “new donors” in the international development. The thesis is divided into several parts, in which I present selected characteristics of new donors, which were afterwards used as an analytical framework for the development policy, namely its strategic formulation and practical realisation, of Chile and Mexico. This analysis will also serve as an analytical framework to determine the extent of similarities between Chile and Mexico and the established methodology of OECD.

The theoretical part focuses on two tasks – firstly on defining key concepts needed for the purpose of this work, and secondly on establishing a set of new donors’ criteria based on existing research. The practical part consists of two case studies, each dedicated to a respective country. In each case study a brief historical overview is provided to serve as a basis for an application of selected new donors’ criteria on the development policies of Chile and Mexico. The analysis focuses on whether there are clear indications of compliance with said criteria with additional focus on differences and similarities between the “traditional” developmental model, represented by the policies of DAC OECD.